

9 771819 161008

Бізнес-франдлі

Беларусь выйшла ў сусветныя лідэры па тэмпах удасканаленія ўмоваў для вядзення бізнесу — звесткі Сусветнага Банку.

Старонка 3

Вайсковая слава і бясслею гісторыкаў

Пра бітву пад Воршай піша Генадзь Сагановіч.

Старонка 9

Аршанская дыялектыка

Робяцца рэчы, пра якія Караткевіч і марыць ня мог. Піша Сяргей Харэўскі.

Старонка 8

У НУМАРЫ**Баршчэўскі: Толькі байкот**

Лідэры Партыі БНФ далучыліся да палітычных сілаў, якія лічаць узвес у выбарах бессенсойной справай.

Старонка 2.

Лабісты імпарцёраў адбілі першую атаку

Арганізаваны супрацоў змусіў Міністэрства эканомікі пераглядзець пастанову №179, што прадугледжвалася абмежаванне надбайка на імпартныя тавары ў межах 30%. Старонка 3.

Беларусы хуліганы

Новы Адміністрацыйны кодакс, уведзены з 1 сакавіка 2007 году, прывёў да ўсплеску колькасці адміністрацыйных парушэнняў на 43%. Вярхоўны Суд унёс на разгляд змены, пакліканыя спрасыць няўдача заканадаўства. Старонка 3.

Менская «съцяна Цоя» належала мастачцы з роду Багушэвічаў

На яе месцы стане гатэль «Кемпінскі». Старонка 4.

«Тры чарапахі» замест «Кацуши»

Бел-чырвона-белых сцягоў на лівоўскім матчу было заўважна болей, чым чырвона-зялёных. Была і «Пагоня», і песні. Нацыянальная сымболіка фанамэнтальна перамагае ў фанацкім асяродку. Піша Зыміцер Панкавец. Старонка 5.

Любіць тое, што маглі б ненавідзець

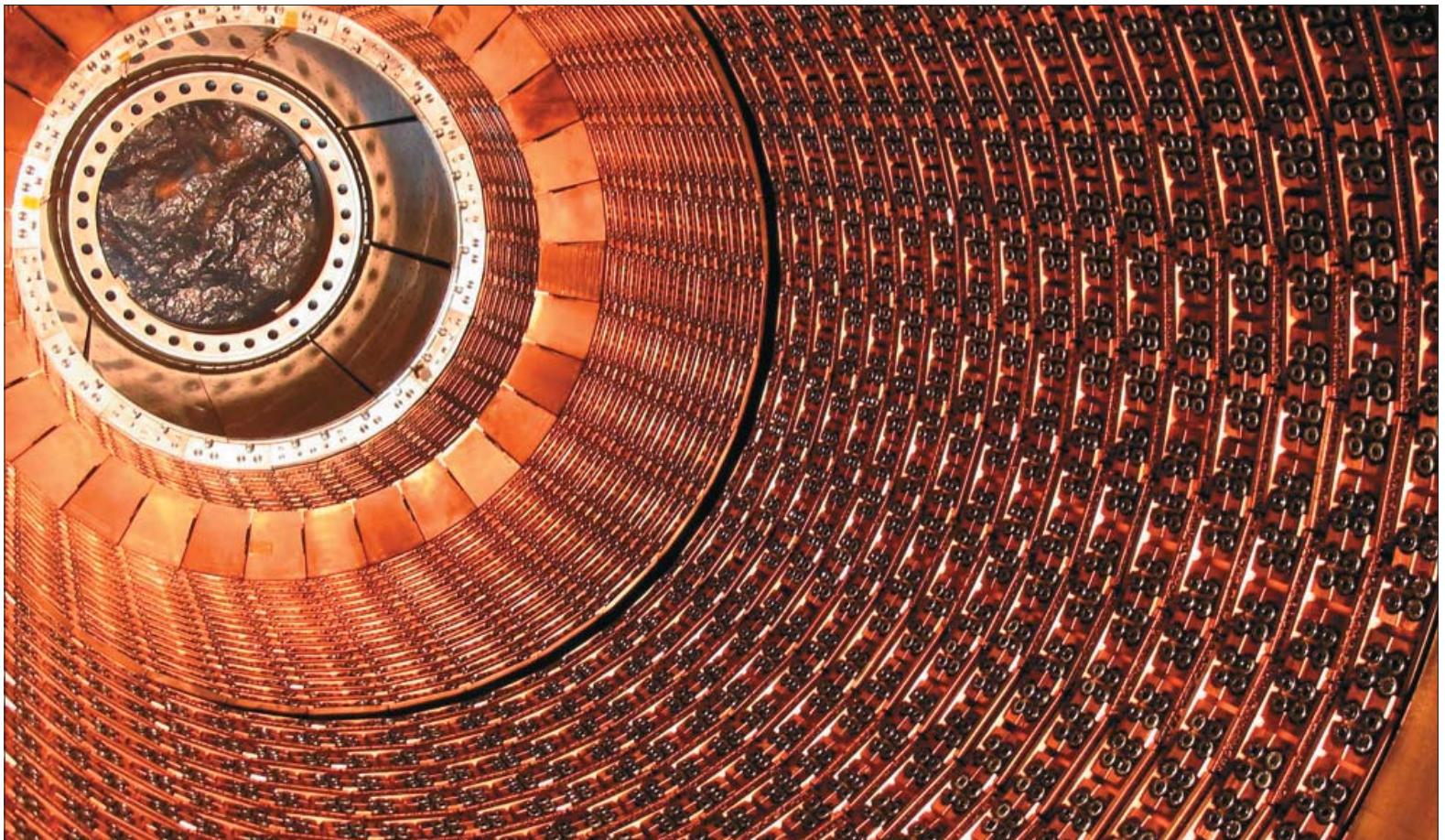
Успаміны дачкі Язэпа Лёсіка. Старонка 10.

Вялікі адронны

У сераду пад Жэнэвой запусцілі Вялікі адронны калайдэр — прыладу, якая пераверне фізыку. Навука не стаіць на месцы.

Старонка 14.

Вялікі адронны калайдэр можна назваць навуковым праектам году, нават дзесяцігодзьдзя. Праца над ім пачалася яшчэ ў 1990-я. ВАК уражвае сваім «звыш-». Звышпамер — кола 27 кіляметраў, звышнізкая тэмпература — 200 градусаў марозу, звышглыбіня — 100 метраў пад Жэнэвой. І звышспадзяваныні на адкрыцці таямніцаў матэрый, узаемнаў просторы і часу... Прыемна, што ў гэтым агульна-эўрапейскім навуковым прасце ад пачатку ўдзельнічаюць беларускія фізыкі. Яны распрацоўвалі дэтэкторы для ВАКу, два навукоўцы зь Менску беспасярэдна ўдзельнічаюць у гэтыя дні ў выпрабаваннях апарату. Больш пра Вялікі адронны калайдэр — на старонцы 14.

Адпаведнае месца з запрашэннем пачакае

Меркаваны візит міністра замежных спраў Сяргея Мартынава ў Парыж на сустрэчу «тройкі» Эўрасаюзу не адбудзеца.

Як паведамілі БелПАНу ў МЗС Францыі, міністры замежных спраў Эўрасаюзу прымуць рашэнне пра запрашэнне Мартынава толькі ў залежнасці ад дэмакратычнасці вы-

бараў 28 верасьня. Больш за тое, у сераду міністар замежных спраў Галіандыі Максім Вэрхаген запатрабаваў пазбавіць кіраўніка беларускага МЗСу шэнгенскай візы. Гэта дыпляматычны адказ ЭС на недыпляматычныя заявы Аляксандра Лукашэнкі ў панядзелак.

Нагадаем, 9 верасьня расейскае агенцтва РІА «Новости» распавяло ўсю навіну, што Мартынав будзе запрошаны ў Парыж для сустрэчы з прадстаўнікамі

«тройкі» ЭС, якую плянуеца правесыці ў межах чарговага паседжання кіраўнікоў МЗС краін Эўрасаюзу.

Пра гэта нібыта паведаміў прадстаўнік прэс-службы эўракамісаркі па замежных сувязях і эўрапейскай палітыцы суседства Бэніты Фэрэры-Вальднэр.

Паведамлялася, што Мартынава мае правесыці перамовы з Фэрэрай-Вальднэр, а таксама міністрам замежных спраў Францыі Бэрнарам Кушнэрам (ягоная краіна старшынёю ў ЭС у гэтым падразделе) і вярхоўным прадстаўніком ЭС па замежнай палітыцы і бяспеке Хаўерам Салянам.

i старычны сшытак «НН»

верасень 2008

Генадзь Сагановіч. Вайсковая слава і бясслею гісторыкаў. Аршанская бітва.....	9
Археолягі знайшлі сталіцу хазараў	9
Алеся Лёсік. Любіць тое, што маглі б ненавідзець. Лёсік сям'і Язэпа Лёсіка	10
Алег Дзярновіч. Непарыўная повязь. Як стваралася «Съцяна» Быкава	11
Людвіка Кардзіс. Вясельле Марулі. Беларусы на Віленскім радыё	12

Працяг на старонцы 3.

КАМЕНТАР

Восеньскія
манэўрыПіша Аляксандар
Класкоўскі.

Прэс-канфэрэнцыя Аляксандра Лукашэнкі перад расейскімі журналістамі стала ілюстрацыйнай папулярнай тээзы пра манёўраваныне афіцыйнага Менску між Захадам і Расеяй.

Афіцыйны кіраунік выкарыстаў стандартны піяраўскі набор, каб спадабацца расейцам (апафэз: танкі на Маскву не пралусыдім!). Але старанна пазбягаў канкрэтных абітаній.

Ва ўсякім разе, ён даў зразумець, што пытаныне аб прызнаныні мяцежных грузінскіх правінцый будзе разгледжанае на заўтра: «Прайдзе час, і мы разгледзім гэтае пытаныне ў Беларусі, гэта жа, як і у Рәсей, у парламэнце. У нас выбары ціпер, і новы парламэнт разгледзіць гэтае пытаныне».

Пацвярджаеща прағноз: у пытаныні пра Абхазію ды Паўднёвую Асэтыю Менск будзе марудзіць да апошняга.

Лукашэнка хоць і дазволіў сабе «пару ласкавых» на адрас імпэрыялістаў (несумненнымі гітом стане «Колькі б мы ні цалавалі Захад у адпаведныя месцы...»), але ўвогуле праклямаваў жаданыне наладжваць дачыненіні, «бо іншага выбару няма».

Ен заявіў: «Мы ні з кім сварыца не зьбираемся, бо мы мост між Захадам і Рәсей». Супакоў Эўропу: ядзверную зброю разъмяшчаць не зьбираемся, адзіная систэма СПА — гэта, лічы, толькі блораўскія афармленыне таго, што ўжо існуе доказаў. Што да «асымэтрычнага адказу» на амэрыканскія супрапракеты, то, з словаў Лукашэнкі, «нам трэба насыпешна разам падумаш».

Рэзюмаваў: «Не палічыце, што я тут выступаю як найкі ястраб!»

Караец, і нашым і вашым.

Масква між іншага атрымала празрыстыя намёкі, што за хаўрусьніцтва трэба плаціць. Рэфронам гучала: драць тры скуры за газ — не па-саюзніку! А піпер, бач, і мы вам спатробіліся!

Красамоўны пасаж: маўляў, Саакашвілі вунь якіх дроваў наламаў, але ж Штаты яго ні кідаюць, наадварот — падкідаюць мякі з дыярамі.

Выразна прагучала і тое, што менавіта вайна на Каўказе падкрэсліла важнасць беларускага суверэнітету. Але як хітра сформулявана, ацаніце: «Апошня падзея на Каўказе паказаў, чаму нельга ўлучаць Беларусь у склад Рәсей, многія моманты пацвярджаюць гэта. І многія палітыкі ціпер разумеюць, што ў такім выпадку Рәсей страпіць хаўрусьніка і суб'ект міжнароднага права».

Застаецца пытаныне пра рэсурс такога манёўраваныня. Ён, дарэчы, можа аказацца не такім ужо і мізэрным. Масква пачала страчваць на абастрэнныні адносінаў з Захадам «чыста канкрэтныя бабкі», і таму, магчыма, стане пакрысе прыглушаць гістэрыю.

Баршчэўскі: Толькі байкот

У сераду лідэры палітычных сілаў, якія выступаюць за байкот парламэнцікіх выбараў, далі прэс-канфэрэнцыю.

У ёй удзельнічалі старшыня Партыі БНФ Лявон Баршчэўскі, лідэр «Маладога фронту» Зыміцер Дацкевіч і каардынатор «Хартыі-97» Зыміцер Бандарэнка. Ні змог прыйсці старшыня аргкамітetu Хрысыцянской дэмакратыі Павал Севярынец.

Лявон Баршчэўскі прадэманстраваў выпуск газеты *Rzecznopolska* ад 30 траўня, дзе лідэр АГП Анатоль Лядзька казаў, што апазыцыя пакідае за сабой права звязыўцаў сваіх вылучэнцаў, калі ні будзе дагуптчаная да падліку галасоў.

Палітык прызнаў, што да ўдзелу апазыцыю падпітуроўваюць збоку — і ўлада, і Захад: «На Захадзе ў пэўных палітычных колах ціпер назіраецца змена партнёраў у дачыненіні да Беларусі. Яны кажуць, што апазыцыя слабая, таму ні трэба зь ёй размаўляць. Нам абязаюць, што голас апазыцыі таксама будзе ўлічаны. Але апошняя

падзея, як сустрэча Сідорскага з прэм'ерам Літвы Кіркіласам, гавораць аб адваротным. Ідя абмежаванага прызнаныя палаты знайшла прыхільнікаў на Захадзе. Нядыўна і спадар Мілікевіч заявіў, што ні будзе супраць падобнага прызнаныя. На маю думку, палата не павінна быць прызнаная, мы супраць прызнаныя рэжыму», — кажа Л.Баршчэўскі.

А як жа зворт з заклікам да ўдзелу, які падпісалі 15 з 19 вылучэнцаў ад БНФ? Баршчэўскі адказаў, што яго німа. «Ёсьць дакумент, які нельга называць дакументам. Там німа ніводнага подпісу, даты. Ёсьць рагшэнне міністлага Сойму партыі аб звязыўцаў сваіх вылучэнцаў, якое павінна выконвацца ўсімі. Калі мы ідзем на выбары да канца, то гэта фактычна съведчанье таго, што мы згадзіліся, каб нашы галасы лічылі шулеры», — праявівае старшыня БНФ.

«Ваш голас, каб на быў скрадзены, можа быць пачуты толькі на Плошчы», — кажа З.Бандарэнка.

Зыміцер Панкавец

Працягвалінікі
справы
маляваньня
сатурніянскіх
крайвідаў

У Палацы мастацтваў такі ёсьць на што паглядзеце. Нават ніглядзячы на афіцыйную шапку «Рэспубліканская выстаўка-біенале», што гучыць хутчэй як назва італьянскай стравы, якую ніядуна навучуціся гатаваць кухары ў рэстаране на ўскрайку Верхнядзвінска. На конкурснай аснове тут прадстаўленыя без сумневу найлепшыя творы беларускіх мастакоў (графіка, жывапіс, скучыптура). Першы раз. Раз на два гады.

Рэй вядзе купальская кола на другім паверсе, што засягае наведніка ў карагод, вір эмоцый і пачуццяў. Тут і пачынаеш разумець, што ногі мастакоў хоць і на беларускай зямлі, але галава трывала ў бязьмежных нябесах, адкуль яны дасылаюць нам свае зорныя пасланні. Тут пачынаеш разумець, што беларускае мастацтва, дзякую Богу, даўно адбеглае ад аднастайнага апівання родных палеткаў і штодзённага жыцця. Прыклад — такі нетутэйшы нахіл маладзіка ў працы Сяргея Аганава «Арабская ночь». І таму знаёмая надпісі на аранжавых каміэльках дарожных рабочых (карціна Сяргея Грынкевіча «Брыгіада») — не для наданыя рэалізму, а каб мы хутчэй спазналі і паверылі ў мастакоўскія мэсыджы. І хай вас не бянгожыць пахмурная туга на тутэйшых карцінах — гэта адно сродак або спэцыфіка расцягівання сонца на гэтых

А.Шычко. Гарачы чырвоныя чылійскія перцы.

шыротах. У сярэдзіне затуманеных краявідаў усё віруе.

На гэтай выставе і пачынаюць задавацца пытанні. Чаму складанкі айчынных мастакоў падобнага ўзроўню нельга ўбачыць на пастаянай аснове? Чаму гэтай падзея трэба чакаць два гады? Чаму на другім паверсе Нацыянальнага музею, цалкам прысвячаному сучаснаму беларускаму мастацтву, сярод бязьмежнага мора сапрэалізму хіба Язэп Драз-

довіч са сваімі сатурніянскімі краявідамі лапічыць згладнелае па сучасным мастацтве вока? Чаму лічыцца, што як Шагала і Супіна даўно перавабілі музей Парыжу і Нью-Ёрку, дык і паказваць ніяма чаго?

Выставка адбылася да 24 верасня, прыкіджаецца і глядзіце, бо чарговай такай выставы чакаць давядзенца, згодна з лёгкім правядзеніем ўсіх біенале, роўна два гады.

Павал Касцюковіч

ДОБРАЯ СПРАВА

Цэнтар беларускай кнігі ў Горадні

У Цэнтры будуць ладзіцца творчыя сустрэчы з вядомымі аўтарамі. Таксама будзе парцаваць выставка: на сёняння яна налічвае ўжо более за 200 беларускіх кніг. У tym ліку працы, выдадзеныя «Горадзенскай бібліятэкай», «Бібліятэкай «Бацькаўшчыны», «Кнігарній «Наша Ніва» і многім іншымі «першадрукарамі». Пазнаёміца зімі можна штобудніць ад 10 да 18-й гадзіны па адрасе: Будзённага, 48а-44 (памішканьне Таварыства беларускай школы). Даведкі: zasvabodu.hrodna@gmail.com.

Арганізаторы звыртваюцца таксама да ўсіх выдавецтваў і ініцыятывы з прашаніем супрацоўніцтва — выкарыстайце магчымасць для папулярызаціі сваіх выданняў у Горадні.

Раманюк атрымаў
два «Залатыя
фаліянты»

Падчас сувязкаваныня Дня беларускага пісьменства ў Барысаве быў падведзеныя вынікі нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі — 2008». «Залаты фаліянт» пераможцы ў намінацыі «Найлепшы фотаальбом» атрымаў книга Дзяніса Раманюка «Мой шлях Беларусь». А за фатадымыкі да гэтага альбому, а таксама альбому «Чарнобыль», ён быў унагара-

ваны ў намінацыі «Найлепшы фотамастак».

У кнізе «Мой шлях Беларусь» гледачы пабачаць ніялькія вядомыя географічныя месцы і помнікі архітэктуры — яны атрымаюць магчымасць зазірнуць у скаваныя ад асноўных дарог і турыстычных маршрутаў куткі Беларусі, якія захавалі «некранутую прыгажосць».

Дзяніс — аўтар «НН» ад 1991 году. Некаторыя з фатографій, што ўвайшлі ў кнігу, публікаваліся на старонках выдання.

ул. інф.

СЪЦІСЛА

Інфармацыя пра ГМК
на цэнніках з 12 верасня

Інфармацыя пра генэтычна мадыфікаваныя кампаненты (ГМК) ў прадуктах звязвіца на цэнніках у крамах з 12 верасня. Уступае ў сілу пастанова Савету міністэрстваў пра узмацненне патрабаванняў да рэалізацыі прадукцыі, што ўтрымлівае генетычна мадыфікаваныя кампаненты. Гэты надпіс мае быць выкананы чырвоным колерам і буйным шырфатам.

Тэмпы росту інфляцыі
у жніўні скарачаліся

Інфляцыя ў жніўні склаў 0,2%, зазначаючы у Міністэрстве статыстыкі і аналізу. Індэкс спажывецкіх цэншоў на тавары і паслугі ў студзені—жніўні да сінёжня 2007 году склаў 108,3%.

Па тоне на чалавека

Добры год: у Беларусі сабраны рэкордны ўраджай збожжа — 9 млн 313,5 тыс. тон. Гэта на 1 млн 914 тыс. тон болей, чым летасць, і найбольшы ўраджай за ўсю гісторыю Беларусі. У Гарадзенскай вобласці ўраджайнасць паразіналася з цэнтральнай Еўропейскай — 50,5 ц/га. На другім месцы па ўраджайнасці — Магілёўская вобласць, у якую апошняя гады скроўваліся найбольшыя інвестыцыі.

Банкамат беларускай
вытворчасці

Навінка распрацаваная на Менскім вытворчым аб'яднанні вылічальнай тэхнікі. Банкамат паставілі ўжо ў сталіцы.

«Палац» выступіць
на канцэрце «Мы —
беларусы!»

Канцэрт пройдзе 27 верасня на пляцоўцы аэрапорту «Менск-1». У пяцігадзінным фэсце апрач «Палацу» возьмуть удзел Ірына Дарафеева, Анжаліка Агурбаш, Паліна Смолава, Аляксандар Ціхановіч і Ядвіга Паплаўская. Нагадаем, што яшчэ год таму «Палац» уваходзіць у чорны сьпіс «нечэсных гуртоў».

МБ; паводле БЕЛТА

Адпаведнае месца з запрашэннем пачакае

Працяг са старонкі I.

Назіральнікі разглядалі магчы-
масыць падобнай сутроўні як першы
крок на шляху зынніца Эўрасаюзам
палітычнай блякады Беларусі, што
доўжыцца ўжо чатыры гады. Санк-
цыі распаўсюджваюцца на 41 прад-
стаўніка беларускай адміністрацыі, у
тым ліку А.Лукашэнку. Ім забароне-
ны ўезд у ЭС, замарожаныя іхныя
актывы.

Аднак у сераду 10 верасьня
міністар замежных справаў Гаян-
ды Максім Вэрхаген нечакана за-
партрабаваў пазабаўці самога Сяргея
Мартынава шынганская візы. Калі
парламент падтрымае гэту ініцыя-
тыву, прадстаўнік афіцыйнага Мен-
скага юзора ўядждаецца на тэрыто-
рый Эўрасаюзу.

Вэрхаген пісці, што санкцыі суп-
раць Беларусі здымалі зарана, бо ў

краіне ўсё яшчэ не паважаюцца пра-
вы чалавека.

«Гаяндыя адносіцца да тых
краін, якія жорстка ставяцца да ро-
жыму Лукашэнку. Іх пазыцыя яшчэ
раз можа съведчыць, што асаблівай
нормалізацыі адносінаў так і не на-
зіраецца. Не выключаю, што такія

словаў кіраўніка МЗС Гаянды
маглі стаць вынікам панядзелкавай
прэс-канфэрэнцыі А.Лукашэнкі, дзе
кіраўнік дзяржавы дапусціў не-
калькі абразыльных выказванньняў на
адрас Захаду», — кажа аналітык Ра-
ман Якулеўскі.

8 верасьня на сутрэчы з
расійскім журналістамі Аляксандра
Лукашэнка звыкла маляваў
Захад у вобразе цынічнага ворага.
Акрамя гэтага, ён недыпломатыч-
на выказаўся на адрас ЗША і ЭУ-
ропы, заяўшы, у прыватнасці:
«Нас усё адно не зразумеюць,
колькі б мы ні цалавалі Захад у ад-
паведныя месцы».

з 181, але трапіла ў лідэры па рэформах.

Краіны ацэньваліся паводле 10-ці паказы-
каў. Галоўныя крытэрыі: спрыяльнія ўмовы
для рэгістрацыі прадпрыемстваў, рэгуляванье
дзеянасці, найму работнікаў, абарона пра-
вой інвестараў і ўласнасці, даступнасць кро-
дыгаў і празрыстасць падаткаабкладання.

Інфармацыя пра магчымае запра-
шэнне міністра Мартынава і адме-
ну санкцыі супраць Беларусі ўпер-
шынно звязалася ў суботу. Кіраўнікі
дыпламатычных ведомстваў краін ЭС
сфармулявалі яе падчас дыскусіі
у Аўнівіе. Ініцыятарам дыскусіі
выступіла Польшча. Міністар за-
межных справаў гэтай краіны Радас-
лаў Сікорскі заявіў: «Я мяркую, што
мы павінны паскорыць прыніцце

гэтага рапшэння, бо сътуацыя зъмя-
ніяеца. Палітвізія ў большія

гаворка пра тое, каб правесыць дыс-
кусію па выпрацоўцы дарожнай кар-

ты на нормалізацыі адносінаў з Бела-
русыю», — дадаў ён.

Ён аргументаваў прапанову тым,
што ЭС нядаўна зъняў санкцыі з
Кубы, дзе застаецца амаль 300 палі-
твізіяў, а супраць Беларусі санкцыі
захоўвае.

«У парадунанні з Кубай Беларусь,
хочы яна яшчэ й далёкая ад напых

стандартаў, мае нашмат свабадней-

шы рэжым, у якім можна весыці
бізнес, можна падарожнічаць і ніяма
палітычных віязніяў», — сказаў
Сікорскі.

Ясныя сігналы пра сваю гатоў-
насць на нормалізацію адносін з
Беларусью рабілі не толькі єўрапей-
цы, але і амэрыканцы. І першы, і
другі давалі зразумець, што дзеля
падтрымкі незалежнасці Беларусі
ва ўмовах расійскіх імпэрскіх
прэзідэнці яны гатовыя супрацоўнічаць
нават з Лукашэнкам пры захаванні
ім мінімуму прыстойнасці.

Як у пятніцу паведамілі «Нашай
Ніве», ў прэс-службе пасольства
ЗША ў Менску, міністэрства фінан-
саў гэтай краіны зъняло на шэсць
месяці санкцыі супраць прадпрыем-
стваў «Лякафарбы» і «Школовалак-
но». Гэта стала магчымыя пасыль таго,
як афіцыйны Менск пайшоў на выз-
валенне палітвізіяў. Крок вітаўся
Вашынгтонам як пазытыўны.

Не выключаюцца, што адменай

санкцыі супраць двух гэтых прадп-
рыемстваў справа не абліжуецца, і
амэрыканскія ўлады абвесьціць аб
новых саступках у эканамічнай сфе-
ры. Маецца на ўвазе размарожванье
нарахункаў «Белнафтахім», але тут
яшчэ ніякіх канкрэтных.

Нагадаем, што санкцыі супраць
лідзкай «Лякафарбы» і полацкага
«Школовалакна» былі ўведзеныя 15
траўня ў дадатак да эканамічных
санкцыяў у дачыненні да канцэрну
«Белнафтахім».

Варты аззначыць, што на пазамі-
нультым тыдні Менск наведваў на-
меснік памочніка дзяржсакратара
ЗША ў спраўах Эўропы і Эўразіі
Дэвід Мэркл.

Эўрасаюз настойвае, што самым
важным тэстам для Беларусі будуть
зарэзыбары 28 верасьня. Пытанніе
запрашэння Мартынава будзе вы-
рашанае ў залежнасці ад дэмакра-
тычнасці іх праваў і свабод.

Зыміцер Панкавец

Беларусь выйшла ў сусветныя лідэры

па ўдасканалену ўмоваў для
вядзення бізнесу.

Сусветны Банк апублікаў штогадовы
рэйтинг ўзоруно прывабнасці краінай для
вядзення бізнесу. Беларусь заняла 85-е месца

з 181, але трапіла ў лідэры па рэформах.

Краіны ацэньваліся паводле 10-ці паказы-
каў. Галоўныя крытэрыі: спрыяльнія ўмовы
для рэгістрацыі прадпрыемстваў, рэгуляванье
дзеянасці, найму работнікаў, абарона пра-
вой інвестараў і ўласнасці, даступнасць кро-
дыгаў і празрыстасць падаткаабкладання.

Першы пяць месцаў займаюць Сынгапур,
Новая Зэляндыя, Злучаныя Штаты, Ганконг і
Данія. А чатыры з дзесяці краін сусвету, якія
рэалізоўваюць найбольшую колькасць рэфор-
маў, гэта Азэрбайджан, Албанія, Кыргыстан
і Беларусь.

У справаў дзеянасці адзначаецца: у Беларусі
спропланы парадак заснаванні новага прад-
прыемства, створаная адзінай рэгістрацыйнай
база дадзеных, установленыя тэрміны рэгіст-
рацыі, удвая зменшаны памер статутнага ка-

піталу новага прадпрыемства. Уведзеная сис-
тэма рэгістрацыі маёмых правоў, реалізу-
юща праграму аптымізацыі адміністрацыйных
працэдураў. Для прыкладу ў Менску, тэрмін
рэгістраціі маёмых правоў скараціўся з
двухсот да 21 дні. Тэрміны атрыманні дазво-
лу на будоўлю скараціліся на 140 дзён.

Для парадунаннія: галоўны эканамічны
партнёр Беларусі – Расея апушыліся са 111-га
на 120-е месца паміж Босніяй і Непалам.

Радыё «Свабода»

Лабісты імпарцёраў адбілі першую атаку

Арганізаваны супраціў змусіў Міністэрства
экономікі перагледзець пастанову №179,
што прадугледжвала аблежаванье
надбуйкі на імпартныя тавары ў межах
30%.

Пастанова Міністэрства №179 пабачыла съвет 3 верасьня і ўжо праз дзесяць дзён мусіла ўступіць у сілу.
Яна прадугледжвала аблежаванье надбуйкі на імпартныя тавары ў межах 30%. Ініцыятыва міністэрства, якая паводле афіцыйнай вэрсіі мусіла абараніць ачынінных вытворцаў, сустрэла актыўны і арганізаваны супраціў з боку прадпрымальнікаў. Кіраўнікі бізнес-суполь-
насці мелі некалькі сустрэчаў з кіраўніцтвам Міністэрства і Саўміну. Чыноўнікі азнаёмілі з вынікамі не-
залежнага аналізу мэтаэгоднісці і магчымых наступ-
стваў рэалізацыі пастановы.

На думку прадстаўнікоў бізнесу, аблежаванье над-
буйкі на імпартныя тавары зробіць працу большасці
малых і сярэдніх гандлёвых прадпрыемстваў фактыч-
на немагчымай, што абышае страту дзясяткай тысячай

працоўных месцаў.

4 верасьня на імі кіраўніка ўраду Сяргея Сідорскага
быў скіраваны ліст з прапановай прыпыніць уядзен-
не ў дзесяніне пастановы №179, які акрамя кіраўнікі
асноўных прадпрымальніцікі аўтадаваны падпісай
дэйктаў Дэпартамэнту па прадпрымальніцтве Мін-
інфакомікі Аляксандар Ліхачаўскі. За перагледзець пастановы
выкасаліся Міністэрства гандлю і Белкаапсаюз.
Мінгандлю палічыла неабходны захаваць аблеж-
аванье гандлёвых надбуйак толькі ў дачыненні да са-
цываўніць значных харчовых тавараў.

Вынікам актыўнасці прадпрымальнікаў стала
стварэнне Міністэрствам гандлю працоўнай групы,
якая ў панядзелак адмяніла пастанову. Цяпер выпро-
шуваеца канцепцыя новай пастановы пра імпарт.
Імпартёры пакуль працоўнай паводле ранейшых пра-
вілаў.

Сямён Печанко

Новы кодэкс зрабіў беларусаў хуліганамі

Новы Адміністрацыйны кодэкс, уведзены з 1 сакавіка 2007 году, прывёў да ўсплеску
колькасці адміністрацыйных парушэнняў на 43%. Вярхоўны Суд унёс на разгляд зъмены,
пакліканыя спрасыціць няўдалае заканадаўства.

У краіне назіраецца ўсплеск адміністрацыйных правапарушэн-
няў. За першыя паўгодзіньдзе сёлета іх зарэгістравана 188 тысячаў, што на 43% болей, чым за аналягічны працежак часу летася. Акрамя з прычыны пастаяннага росту колькасці адміністрацыйных справаў Вярхоўны Суд распрацаўваў зъмены, скіраваныя на спраплечніцтва Адміністрацыйнага кодэксу. Калі зъмены падтрымае парламент, склад Адміністрацыйнага кодэксу зъменшыцца на 20%. Паводле словаў старшыні Вярхоўнага Суду Валянчына Сукалы, напрыклад, у выпадку зъвязанні дробнага хуліганства, калі чалавек прызнае сваю віну, суд можа адбыцца ў ягоную адсуднасць. Будзе спропланана таксама систэма складання пратаколаў.

Паводле В.Сукалы, пра зялікую колькасць адміністрацыйных справаў павялічваецца напружаныя сістэмы інтэнсіўнасці і адсуджанняў. Калі летася было адкладзена з розных прычынаў 1500 справаў, дык сёлета толькі 1012. Затое дысцыплінарныя спагнанні ў 2008 г. атрымалі 40 судзьдзяў. Год назад было 29.

З іншагаўнага — нізкая якасць крымінальнага правасудзьдзя. Сёлета ўжо адмяняўся 351 прысуд, што складае 0,9% ад агульнай колькасці. 419 справаў было спынена, 79 чалавек апраўданы, 11 — неабгрунтавана асуђаны. Галоўны прычынай неабгрунтаваных прысудаў называецца няякасны анализ матэрыялаў справы падчас паддаждынга съледства.

Вярхоўны Суд працягвае настойваць на зъмяншэнні колькасці асуђаных да пазбаўлення волі, калі гэта тычыцца няцяжкіх злачынстваў (88% ад агульнай колькасці злачынстваў). Стрымліўнымі фактаратамі тут з'яўляецца вялікай колькасцю рэцыдыўістай сярод асуђаных, а таксама аbstавіны зъвязанні злачынства (найчасцей нецвярдзеныя стан).

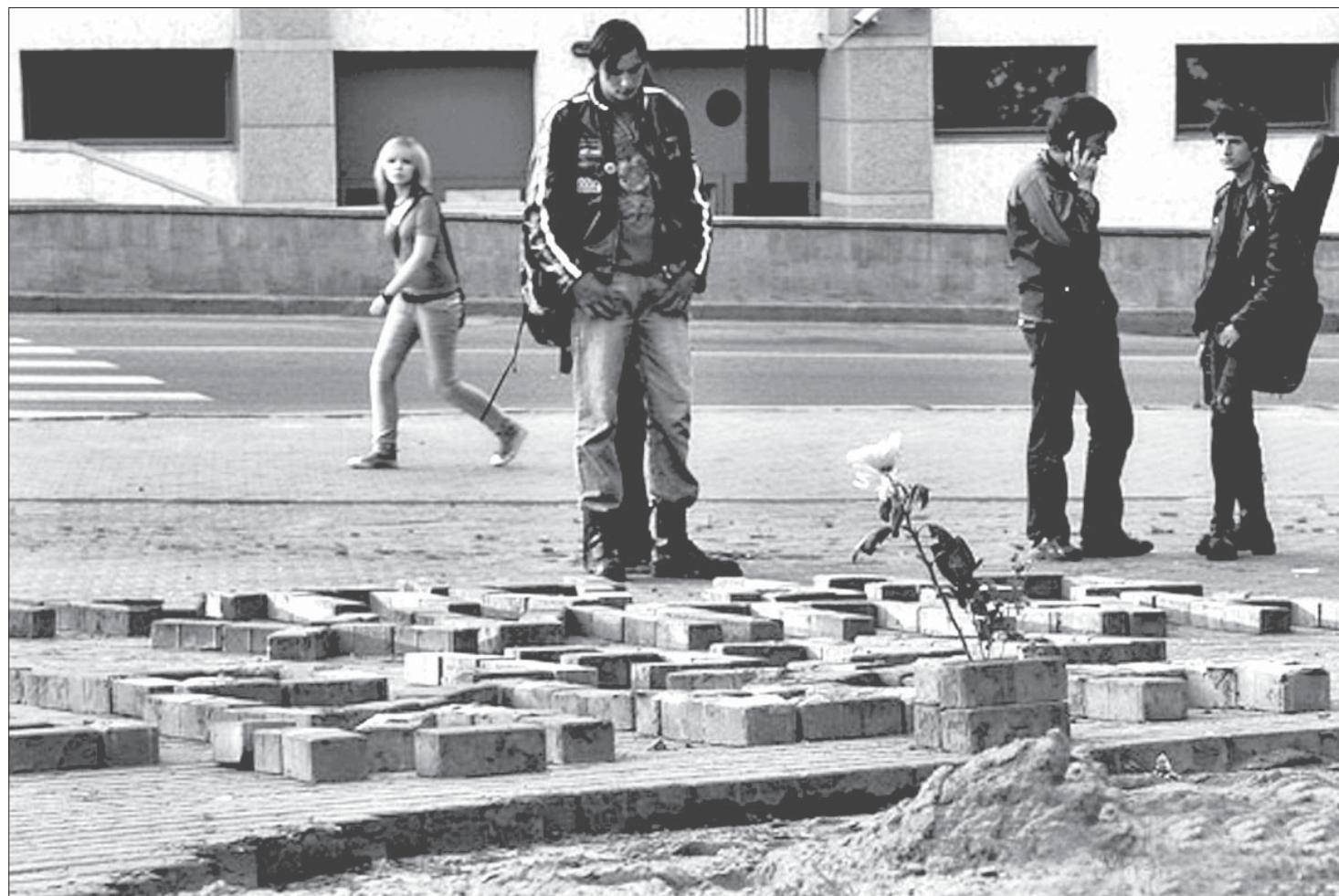
Валянчын Сукала паведаміў, што з нагоды 65-годзьдзя вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў у краіне рыхтуецца амністый. Вярхоўны Суд заўсёды быў супраць штогадовых амністый, але цяпер яго пазыцыя зъмянілася. Сукала лічыць, што на гэты раз «амністый павінна быць пырытая, чым мінулья разы». Найперш гэта звязана з «важнасцю даты».

3П

СЪЦІСЛА

Фінансавая палітыка на зъменіца

Згодна з зацверджаным Асноўным
кірункам грошава-кредытнай
палітыкі на 2009 год, увага па-
ранейшаму будзе засяроджаная на
абароне і забесьпячэнні
ўстойлівасці нацыянальнай
валюты, яе пакупніцкай здольнасці
і курсу адносна замежных
валют. У 2009 г. павялічыць
глыбі

GENERATOR

Съцяна Цоя

Піша Віталь Тарас.

Паведамленне пра тое, што ў Менску на вуліцы Інтэрнацыянальнай знеслы «съцяну Цоя» выклікала, як прынятая казаць, неадназначную рэакцыю. На тое каб паведамленне было зусім нечаканым. Чуткі пра гэта звязаліся даўно. І на толькі чуткі. Некаторыя дзеячы беларускай культуры паўдзельнічалі неяк у абмеркаваны важнай тэмам на старонках «Советскай Беларуссии». Сам выгляд гэтага месца, а таксама яго наведнікі не заўсёды, скажам так, сувязана выгляду, у неахайнай вопратцы, нярэдкая наяўнасць калі помнік недакуркай і пустых бутэлек зневажаў, нібыта, эстэтычны густ карэнных менчукоў, які ходзяць у «Боска ды Чыледжы» альбо носяць «Прада». Іншых мясыцінаў, дзе збіраюцца бомжы, п'яницы, наркаманы і праста няголеные людзі, у нашай ідэальна чыстай сталіцы, зразумела, больш нідзе няма я ні можа быць.

Безумоўна, шэдэўрам густу гэты «помнік»

назваць было цяжка. Як і сам Цой — надзвычай таленавіты, неардынарны і вытанчаны артыст — ня быў пры жыцці зоркай маштабу Элвіса Прэсль. Адразу прашу пррабачэння ў прыхільнікаў таленту Цоя — я хоць і не захапляўся творчасцю гэтага съпевака, гатовы прызнаць яго куды больш густоўным і зъмястоўным съпеваком, чым даволі пошли ѹ глямурны ѿ многіх сваіх праявах Элвіс. Але ж гаворка тут не пра музычныя густы ѹ прыхільнасці. Проста Элвісаманія (Элвіс Прэслі жывы!) звязалася значна раней за лёзунг «Цой жывы!», хоць таксама, зразумела, не была першай у гісторыі «..маній».

Фільм расейскага рэжысёра Салаўёва «Асса», які выйшаў на экраны СССР акурат дваццаць гадоў таму, на стаў культавым, як паспяшаліся тады заяўці кінакрытыкі, але стаў знаковым. І нават на столікі сам фільм, колькі Віктар Цой, які фактычна згуляў у ім сам сябе. «Перемен! Мы ждём перемен!», — ссылаву спітымі голасам карэец Цой, і ягоныя слова

сапраўды адгукаліся ѿ мільёнах сэрцаў. Гэта была на толькі абсалютна новая эстэтыка, якая перакуала ѿсь савецкую папсу (як выявілася, ненадоўга), гэта была новая эпоха, і Цой быў прарок яе. Эпоха, як гэта часта бывае, скончылася разам з сваім кумірам, нават не паспейшы распачацца. Сыпявак загінуў у аўтаавары ѿ 1990-м. (Кажуць, заснуў за рулём — гэткім

Гаворка пра тое, ці маюць людзі права на праяву сваіх пачуццяў альбо адпраўленне рытуалаў, ня ўхваленых альбо забароненых афіцыйна.

.....
самым чынам загіне праз шэсць гадоў у Беларусі таленавіты, незаслужана забыты журналіст Анатоль Майсеня, які таксама быў на ўзы́шце свайго таленту.)

Пасля гібелі Цоя па СССР праакацілася

хвала самагубстваў.

Гаворка, ізноў жа, не пра тое, ці варта разыўвітаца з жыццём дзеля сваіх куміраў. Гэта звяза была, ёсьць і будзе. Таксама як усе «супэрмэгазоркі» рана ці позна згасаюць і становяцца часткай музыки, гісторыі, культуры альбо мас-культуры.

Гаворка пра тое, ці маюць людзі права на праяву сваіх пачуццяў альбо адпраўленне рытуалаў, ня ўхваленых альбо забароненых афіцыйна.

Хто на бачыў крыжоў альбо маленьких помнікаў ці проста кветак абапал шашы, з надпісам: тут загінуў... Месца магільных помнікаў — на могілках, у іншых мясыцінах яны могуць выклікаць, мякка кажучы, розныя пачуцці. Але ж у каго падыметца рука скінуць надмагільны камень, выкинуць кветкі, прынесеныя ѿ памяць аб загінутым? Напэўна, толькі ў таго, хто і на могілках ні пра што не задумаецца, каму напліваць на чалавечыя жыццё ё смерць, на іншых людзей, хто сам збіраецца жыць вечна і заўсёды любіць толькі сябе самога і свой страйнік.

Можа быць, помнікі пры дарогах ёсьць прајаўляю напага прыроджанага паганства? А можа быць, людзі прости на ведаюць, як правільна выказаць свае пачуцці? И што ўвогуле ёсьць правільным? Усё, што гаворыць і робіць начальства? Загадала яно знесыці «съцяну Цоя» — значыць, так таму і быць. Няма тут чаго разважаць.

А побач, між іншага, — будынак Музэю Вялікай Айчыннай вайны. Яго высокое начальства таксама загадала перанесыці куды-небудзь далей ад цэнтра гораду. На месцы музэю плянуета разыбіць агромністую аўтамабільную стаянку.

Трэба зарабляць гроши. Каму патрэбныя куміры ўчорацняга дня? Хопіц нам і се́нінніх. Каму патрэбнае мінулае?

Трэба сплюштацца жыць і наталяць працу — грошы, сэксу, улады. Супраць гэтага быў скіраваны колішні фільм «Асса», гэтаму процістаялі Цой і рок-гурт «Кіно». Усё, кіно скончылася. Цой тут больш не живе...

Між іншага, зьнейкай дзіўнай асацыяцыі ўспомніўся яшчэ адзін савецкі кінафільм — «Бацька салдата» зь Сярго Закарыядзэ ѿ галоўнай ролі. Там ёсьць сцэна, дзе савецкі танк Т-34 рушыць праз вінаграднікі, каб скараціць дарогу. Герой кідаецца з кулакамі на танк: «Ты яе (вінаградную лазу — **В.Т.**) расыць?! Ты яе паліваў?!», — кричыць ён танкісту, пакуль той не спыняеца. Пасля таго як расейскія танкі ўвайшлі ѿ Грузію, пасля бамбавання ўнікальнага запаведніка Баржомі гэтая сцэна можа падацца съмешнай і недарэчнай. Сапраўды, які там вінаград, які баржом?..

Але ўсё адно на побытавым узроўні жыве — на вы будавалі, на вам і бурыць.

Менскую «съцяну Цоя» некалі выкупіла мастачка з роду Багушэвічаў

На tym тыдні фрагмент съцяны знеслы. На tym месцы будуць будаваць гатэль адной з сусветных сетак.

«Съцяна Цоя» звязалася ѿ Менску, як і ў большасці вялікіх гарадоў былага СССР, амаль адразу пасыла съмерці рок-музыканта. Прыхільнікі лідера «Кіно» Віктара Цоя прыстасавалі пад яе ўчастак доўгай бетоннай агароджы вакол будоўлі Палацу Рэспублікі.

У 1992 годзе, калі завяршылася будаўніцтва палацу, паўсталі пытанье зносу агароджы. Выкупленыя фрагменты «съцяны Цоя» былі прыватнай уласнасцю, таму іх захавалі. Гарадзкія ўлады пайшлі наусустреч прыхільнікам Цоя і далі дазвол на перанос рэшты «съцяны» на вуліцу Інтэрнацыянальную. Кожны дзень калі яе збіралася моладзь.

рына Багушэвіч, якая, дарэчы, паходзіць з тых самых Багушэвічаў, выкупіла два фрагменты бетоннага будаўнічага плоту. «Кацярына заплаціла за кожны фрагмент па 100 новых беларускіх рублёў, тых, што з бубрамі», — прыгадвае сп. Памідораў.

Выпадак зь менскай «съцяной» не адзінкавы. У той жа Радзівілі, які выкупіў фрагменты «съцяны Цоя» часта робіцца аўтакатастрофы недалёка ад Рыгі, пахаваны на Багаслоўскіх могілках Пецярбургу. На творчасці гурта «Кіно» ўзгадавалася не адно пакаленіе моладзі на постсавецкай прасторы.

Прыхільнікі «Кіно» спадзяюцца на тое, што гарадзкія ўлады і гэтым разам пойдуть ім наусустреч і выдзеляць месца пад новую «съцяну».

Музыка і паэт Віктар Цой загінуў 15 жніўня 1990 году ѿ аўтакатастрофы недалёка ад Рыгі, пахаваны на Багаслоўскіх могілках Пецярбургу.

На творчасці гурта «Кіно» ўзгадавалася не адно пакаленіе моладзі на постсавецкай прасторы.

Сямён Печанко

Так мае выглядаць 5-зоркавы гатэль Kempinski, які збудуецца на месцы «съцяны Цоя».

DARRUSLIVEJOURNAL.COM

камэнтары

«Тры чарапахі» замест «Кацуши»

На матч нацыянальных зборных Беларусі і Украіны ў Львоў прыехала каля тысячи беларускіх заўзятараў. Піша Зыміцер Панкавец.

Ехалі цягнікамі, машынамі, аўтобусамі. Калі ва Украіну ня ехаць, то дзе ж яшчэ падтрымаць зборную краіны падчас гасціных матчоў? А тут яшчэ старт адборачнага цыклу да Чэмпіянату свету. Надзеі яшчэ жывыя, хочаца верыць у съветлае. Сама тое. Увогуле, пабачыць беларускага заўзятара ў цэнтры Львова суботнім вечарам было спрэвай лёгкай і простай. Яны былі паўсюль, са съязгамі розных узору, у майках Аляксандра Глеба і ФК «Смаргонь». Сыпявалі «Касіў Ясь канюшыну» на праспэкце Шаўчэнкі і пілі піва на плошчы «Рынак». Там жа можна было пабачыць і галоўнага рэдактара газеты «Пресбол» Уладзімера Беражкова, але бязь піва.

Дзеля спрэядлівасці варта адзначыць, што ня ўсе нашыя суайчыннікі паводзілі сябе міралюбна. Частка фанатаў, кожуць, менскага «Дынама», учыніла бойку з украінцамі. Многі з іх потым прыйшли на трывуны з фінгаламі і перавязанымі галовамі, але шчаслівых ад усьведамленняні таго, што плян-мінімум выкананы.

На трывунах большасць з іх адразу скінула саколкі, каб прадэманстраваць «баявыя раны» — шматлікія сінікі і

шнары. Зрэшты, гэтым фруктам, напэўна, футбол быў другасны ў параўнанні з магчымасцю пабіцца з кім-небудзь.

Добра, што хапала і адваротных прыкладаў. Сказаў бы нават, што яны значна перавышалі. Беларусам аддалі цалкам 2-гі сектар стадыёну «Украіна», але нават гэлага было мала. Адзінкавыя бел-чырвона-белыя съязгі былі таксама ў іншых сектарах. Часам здавалася, што невялічкая купка беларусаў перакрыкае цэлы стадыён гаспадароў.

Гэта было добра заўважна па тайме першым, калі каманда Бэрнда Штанге амаль не выпускала украінцаў з іхнай паловы поля. Здаецца, самі гаспадары не чакалі такога спрыту ад беларусаў.

Асабліва ж ад фанатаў нашай каманды даставалася Арцёму Мілеўскаму, які колісь зъмяніў грамадзянства зь беларускага на украінскае.

Пры кожным ягоным кантакце зь мячом заўзятары пачыналі абсьвістваць форварда, а то яшчэ горай — выгуквалі што агіданае. З усяго бачна, хлопец добра чую тыхі слова. Калі яго замянілі, ён у роспачы размахнуўся нагой. У Менску ж Мілеўскаму будзе яшчэ цяжэ псыхалагічна. Фанаты яму так і не даравалі.

Бел-чырвона-белых съязгоў на беларускім сэктары было прыкметна болей, чым чырвона-зялёных. Цікава, што было б у Менску, каб дазволілі праносіць любую атрыбутыку? Бадай, нешта падобнае.

Намесьнік рэдактара газеты «Товарыш» Дзымітры Яненка быў з савецкім съязгам. Зрэшты, кachaць нейкі

разборкі на падставе таго, што ў некага не такая колерная гама на штандарах, ніхто і ня думаў. Усе ж заўзелі за Беларусь.

Асобнай згадкі вартыя хлопцы з Б-12, фан-клубу зборнай Беларусі. Яны і былі галоўнымі акумулятарамі усіх падзеяў на трывуне. Каб міліцыянты дазволілі съязгі на дрэўцах, то амаль кожны меў бы ў руках бел-чырвона-белас палотнішча. Былі два бубны, якія значна дапамагалі скандаваць.

Уразіла, як падчас перапынку сэктар дружна съпявалі «Трох чарапахаў» і «Паветраны шар». Прычым складалася ўражанье, што слова ведалі кожныя два чалавекі з трох. Так натуральна гэта глядзелася. Кажуць, раней съпявалі «Кацушу» ці «Чорнага ворана».

На пачатку матчу сэктар гукаў «Беларусь» всегда будзе першым», а ўжо ў другой палове «Беларусь» заўжды будзе першай». А яшчэ было «Верым! Можам! Пераможам!». Ужо не кажу пра «Жыве Беларусь!». Часам складалася ўражанье, што ты не на футболе, а на нейкім нацыянальнім мітынгу.

Калі на пятай дададзенай хвіліне адбылася трагедыя з пэнальці, цішыня на нашай трывуне доўжылася толькі некалькі сэкундаў. Пасля стала чутна гучнае «Беларусь!».

Каманда съходзіла з поля пад глядзіці авацыі. Ніхто з заўзятараў ні на хвіліну не расчараўваўся ў зборнай. Прыветна, што Глеб і кампанія таксама адзначылі гэта. Яны цёпла падзякаўвалі трывунам за падтрымку.

Штанге яшчэ ня вычарпаў ліміт заўзятарскага даверу. У выпадку перамогі над Андорай няма сумневаў, што стадыён «Дынама» падчас гульні з Англіяй будзе набіты бітма.

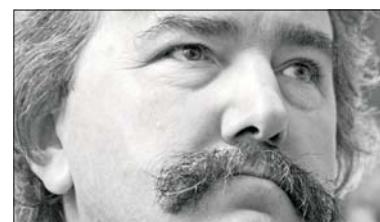
Львоў — Менск

Беларусь падвойная

Беларус запаслыі, у яго ўсяго па два. Піша Сяргей Астравец.

У нас, беларусаў, як ні дзіўна, часта ўсяго па два: дзіве назывы саміх беларусаў, нашай сталіцы і некаторых іншых гарадоў, два презыдэнты, гербы, два съязгі, дзівлюхмо зноў жа, дзіве дзяржаўныя карацей, два правапісы, дзіве назывы краіны, і кожная з іх паасобку падвойная, нават у афіцыйным гімне два тэксты, у Скарэны два імені, дзіве асноўныя канфесіі, два БНФы, кампарты, два прафасаузы — свабодны і несвабодны, ці залежны і незалежны, як каму падабаецца, нават два саюзы палякаў. Два саюзы пісьменнікаў нарэшце!

Можна працягваць далей. Два нацыянальныя напоі: збуроўка і «Белавеская» — і два асноўныя шляхі: Бэрлін—Масква і з варагаў у

І спрыт, само сабой. Безъ яго на двух крэслах не ўтрымаецца.

грекі. Арол і Пагоня на съязгу калісьці, кіраваў у адной асобе

кароль і вялікі князь. А два падземныя расейскія вайсковыя аб'екты?! Два «Бойні», прынамсі напачатку былі: для нас — «бэ-у» і новы — вядома для каго. Два аэрапорты былі нядаўна сталічныя. Дзіве «парлямэнцкія» палаты. «Аліварыя» і «Крыніца», «Бабруй» і «Сябар», «Камунарка» і «Спартак». Два фэтыши, ясна — чарка і скварка. Два кавалкі Беларусі існавалі раней. Літаратура: Янка і Якуб, як у немцаў помнік падвойны — Гётэ і Шылер. У нас дзіве ўлады — у левай руцэ і ў правай. Мы — краіна падвойных стандартаў. Нават не краіна асабная, а саюз дзівюю, нават съвята ёсьць з гэтай нагоды. Не кажу пра тое, што маем дзіве руکі і ногі. Папросту краіна дзівлюхгаловага арла, нібы Чарнагорыя.

Можна не спыняцца. Краіна-Маці мае два твары. Першы, лёгкайскі, халуйскі, глядзіць у бок узыходу сонца. Другі, хамскі, скажоны, само сабой, з'вернуты да тых, хто атрымлівае сонца, а таксама газ-

нафту пасляя нас. Ці мае яна трэцюю, нармальную маску? Не могу нават адрэзіць адказаць. Хіба што на карцінах патрыятычных мастакоў. У жыцці няма ўсе такога твару, людзкага, годнага, разумнага. Яна з'яўлягліва вучыць: хочаш жыць, умей вярцецца! Яна безапэляцыйна фармуе: толькі два языкі ёсьць парадачныя — самаварскі першы і грынвіцкі другі. Хай сама ня ведае ніводнага, галоўнае мара! І спрыт, само сабой. Безъ яго, ясна, на двух крэслах не ўтрымаецца адрэзі.

Карацей, краіна нашая — якісць чамадан з падвойным дном, а ў ім — ці кантрабанда, ці падробныя гроши, ці самаробная гарэлка. Альбо, быць можа, бальшавіцкія ўлёткі, съпісы расстраляных антысаветчыкаў, пакт Молатава—Рыбэнтропа, пачкі савецкіх рублёў з Леніным, якія даўно безнадзеяна страцілі вартасць, але якія шкада перарабіць у туалетную паперу, ад якіх яшчэ падвойная ўлада чакае цуду. Горадня

7 верасня ў Барысаве прайшоў
Дзень беларускага пісьменства.
На фота: урачыстое шэсцце.

Фото: ВУГЕРА.НЕТ

НОВЫЯ КНІГІ

Вельмі дарагая кніга

Тамковіч, Аляксандар. Асобы. — СПб: «Невскій простор», 2008. — 127 с. 1000 ас.

У кнізе рэпрэзэнтаваныя постаці беларускай палітыкі ад падзабытага ціпера Сямёна Домаша да дзейных Станіслава Шушкевіча і Міхаіла Місыніковіча. Майстар палітычнага партрэту Тамковіч напісаў 30 артыкулаў пра плэймайкераў палітычнага і грамадскага жыцця незалежнай Беларусі апошніх гадоў. Усе тыя артыкулы ў свой час друкаваліся ў газэце «Новы час» і былі належным чынам ацэненыя як толькі шараговымі чытачамі, але і самімі палітыкамі. У прыватнасці, герой аднаго з Тамковічавых артыкулаў Мікалай Чаргінец падаў на аўтара фантастычны паводле памеру пазоў.

Дадаваныне да артыкулаў ка-роткіх біяграфічных звестак робіць з кнігі Тамковіча міні-эн-цыкліядыю ў стылі «хто ёсьць, хто ў беларускай палітыцы».

Усё пра «дацкую пошасцьць»

**Сацыяльна-еканамічныя праек-
ты ў працах беларускіх эканамі-
стаў: 2-я палова XIX — I-я трэціна
XX ст. Аўтар-укладальнік: Акуліч
Уладзімер. — Менск: «Выдавец-
дом «Беларуская навука», 2008. —
413 с. 150 ас.**

Дзіўна, але сёньня такі знаёмы лёзунг «Беларусь — у Эўропу!» мае свайго папярэдніка. Як да-водзяць укладальнікі гэтага збор-ніка, пры канцы XIX — пачатку XX ст. з вуснаў мясцовых сель-скагаспадарчых рэфарматараў той лёзунг гучалі як «Беларусь — у Данію!».

У сельскай гаспадарцы ў тыя часы менавіта Данія была пра-

меньчыкам свягтла ў цёмным царстве. Вельмі падобная да беларускіх клямачынія і глебавыя ўмовы, а таксама такія непадобнія, шматкроць большыя, дасягненныя дацкіх сялянаў, спрычыніліся да таго, што менавіта гэтая краіна была ўзятая за арыенцір для нашай сельскай гаспадаркі. Чытаючы кнігу, ашаломлена заўважаеш, што «дацкая пошасцьць», нічым не прыхаванае падпрада-каваныне ўсяму дацкаму, ахапіла беларускіх аўтараў, якія пісалі на тэмы разыўцыя сельскай гаспадаркі: ад нашаніўца Уласава і Луцкевіча і да аграрыяў-камуністатаў.

Між складак прасьціны

**Трафімчык, Анатоль. Лірыка.
Лірыка. — Баранавічы: Таварыства
беларускай мовы імя Ф. Скарыны,
2007. — 130 с. 150 ас.**

Анатоль Трафімчык піша не для нас, народу. Пра што і прызнаеца, абыгryываючы купалаўскія «Я не для вас, паны, о не!» у адным з сваіх вершаў. Непрыхаваная пачуццёвасць, калі ўваччу аж стракаціць ад слова «грудкі», наводзіць на думку, што піша Анатоль хутчэй для народных абранынікаў, а дакладней — абраныніц.

Дарочы, месцамі гэтая пісцірая, стаадсоткавая запраданасць свайму каханью і каханкам на-гадвае творчасць паляка Баляслава Лесьміяна.

Шукаючы хмільныя пшэдэўры між складак праосьціны, пашт зауважае, што шмат хто з ягонага атачэння не дапягвае да ідэалу, і таму «падзеі і пэрсанажы выдуманыя, на жаль».

О не, Анатолю, на шчасціце! На нашае шчасціце, што яны так тонка выдуманыя Вамі!

Павал
Касцюковіч

Трыюмф «Акупацыі» на львоўскім кінафэсьце

106 фільмаў з 22 краінай былі прадстаўленыя на суд гледачоў і журы 21—24 жніўня ў Львове на III Міжнародным фэсьце незалежнага кіно «КінаЛеў». Кінафэст прыняў 400 замежных гасцей і да двух тысячай гледачоў.

Конкурсная праграма складалася з трох галінай: мастацкае (пойнамэтражнае), гульнявое (кароткамэтражнае) і дакумэнтальнае кіно. «У нас паказ, як у Канах, — да 75 гадзінай у суткі», — з гонарам гаворыць натхнільнік фэсту і арг-дырэктар «КінаЛява» Алесь Дзындра.

У ролі «пальмавых галінак», якімі ўпшаноўвалі пераможцаў, выступалі парцялянавыя жаночыя галовы з маскамі львоў. Найлепшым пойнамэтражным гульнявым фільмам прызналі стужку беларускага рэжысёра Андрэя Кудзіненкі «Акупацыя» (зняты яшчэ ў 2003 г., ён забаронены ў Беларусі да паказу на вялікіх экранах), а дакумэнтальным — «Краіна дурнія» грузінкі Ніны Кіртадзэ, якая здымала гэны фільм у Вялікабрытаніі. Найлепшай кароткамэтражной фэсту стала праца ўкраінца Зьмітра Сухалыткага-Сабчука «Хлапецтва», аниматыны гран-пры атрымала Printed Rainbow («Надрукаваная вясёлка») індыйкі Нінаджаві Рао. А бронзавую статуетку льва ў намінацыі «Найлепшы фільм вачыма гледачоў» дасцала аниматынная стужка Сяргея Мельнічэнкі «Маланка» (Украіна).

«Акупацыя» глядзелася актуальна. Фраза «на вялікі рускі народ нельга за...ца» выклікала бурную рэакцыю аўдыторы. Наагул, украйнцаў шакавала, што гэты — віданець, найлепшы беларускі фільм незалежнага пэрыяду — здымается з бюджетам 40 тысячай даляраў. Прывкладам, знятая ў Львове «побытавая» стужка «Права на Надзею», што не запатрабавала дэкарапый, каштавала за \$300 тысячай.

Бюджэт самога кінафэсту складае каля 300 000 грыўняў (каля 137 млн рублёў), з якіх 140 тыс. дала гарадзкая адміністрацыя.

Варта адзначыць прызывы посыпех дакумэнтальнай стужкі «Беларускі рэзыстанс» (рэжысёр Алесь Цялежнікаў). Украінцы былі ўзрушаны фактом, што ў Беларусі пасыла другой сусветнай дзея-нічала антысавецкай партызанкі.

«Акупацыя» ды «Рэзыстанс» беларуская прысутніца на «КінаЛяве-2008» не амбажоўвалася — быў паказаны дакумэнтальны фільм пра пэрформанс Алеся Пушкіна ягонага ж аўтарства, аниматынная стужка «Лука», дзе ў якасці пэрсанажаў м'ю-зыклай выступілі палітычныя дзеячы «саюзнае дзяржавы» (рэжысёр быў пазначана нехта Е. Каліберда).

Асноўным вядоўцам фэсту быў вядомы ўкраінскі актор Тарас Жырко. У 1988 г., калі львоўскі тэатр імя Марыі Занькавецкай находзіўся на гастролях у Беларусі, Тарас, праз узынёслія пачуцьці да аднае менскае дзяўчыны, нават на два месяцы застаўся ў Менску...

Вадзім Александровіч
Львоў — Менск

Аршанскі фэст сабраў 150 чалавек

Фэст беларускай бардаўскай песьні «Аршанская бітва — 2008» прайшоў каля вёскі Гацькаўшчына пад Воршай. Паслухавы выступаўцаў і пасыпяваць сабралася каля 150 чалавек.

Летась міліція распаўсюдзіла інфармацыю, што на месцы, дзе зазвычай праходзіць фэст, знайшли міны і снарады. Міліцыянты загадвалі людзям з плецакамі і гітарамі разварочвацца і кіравацца дадому. Некалькі дзясяткаў актыўістаў былі затрыманыя. Таму выказваліся меркаваныні, што сёлета людзі проста не збяруцца.

Сёлета праваахоўнікі выказалі прэтэнзіі толькі да бел-чырвона-белых сцягоў, што віліся над намётавым летнікам. Іх загадалі зняць, спасылаючыся на загад і пагражаюты масавымі затрыманнямі. Але самыя вялікія сцяги — той, што ўпрыгожваў спэну, міліцыянты чапаць не наважыліся.

«Крышталь Віленіцы» — у Хадановіча

3—7 верасня ў Віленіцы (Славенія) прайшоў міжнародны літаратурны фэстываль. Галоўны прыз — «Крышталь Віленіцы» — сёлета атрымаў Андрэй Хадановіч. «Цяпер, спадзяюся, кожны чатыры гады ў алімпійскі год будзе перамагаць беларускі літаратар!» — жартуе паэт. Бо ў 2004-м у Віленіцы перамагла паэтка Вальжына Морт.

Арбузік і Бябешка, go home!

З прапановы рэвізійнай камісіі прыўладнага Саюзу пісьменнікаў Беларусі зъ ліку ягоных чальцоў «за систэматычны парушэнні статуту» быў выключаны Эдуард Скобелев, аўтар казкі «Прыгоды Арбузіка і Бябешкі» і выкрывальнік жыдамасонскай змовы, сусьеветнай закуласы і сянізму. За гэту пастанову прэзыдэнтом Саюзу прагаласаваў адзінагалосна.

Каляндарык у гонар Насовіча

Таварыства беларускай мовы выпусліла каляндарык, прысьвячаны аўтару першага слоўніка беларускай мовы Івану Насовічу. 7 каstryчніка споўніцца 220 гадоў ад дня ягоных народзінаў. Дызайн выкананы мастаком Ігарем Марачкін.

Адмоўлена «за шырокая расстаўленыя ногі»

У галерэі «Падземка» прайшла экстраная выставка твораў, якія зганьбавала камісія Першага біенале сучаснага мастацтва. Там былі прадстаўленыя, напрыклад, «Дыптых» Міхаіла Гуліна (яго частка — «Заўжды быць у масцы...» адкінутая камісія за «кіч»), «Анёл» Руслана Вашкевіча (не прыняты за «широкая расстаўленыя ногі»), «Валасатае шкло» Зоі Лупэвіч (прычына адмовы — дысцыплінарае спагнанье за запазычанасць па аплаке арэнды майстэрні).

Першая імша ў адноўленым Заслаўскім касыцёле

7 верасня ў касыцёле Нараджэння Найсвяцейшай Панны Марыі ў Заслаўі адбылася ўрачыстая імша, якую ўзнічала арцыбіскуп Тадэвуш Кандрусевіч. Гэта першая служба за апошнія 150 гадоў. Заслаўскі касыцёл пабудаваны ў 1774 г. Пасля паўстання Каліноўскага касыцёл ператварыўся ў праваслаўную царкву. За саветамі святыни была разбураная. Апошні 10 гадоў службы ўшлі ў касыцёльнай крыпце.

За мінулы год касыцёл, дзякуючы выслікам ксяндза і парафіянаў, быў адрамантаваны і пафарбованы знутры, адноўлены алтар. На скляпеннях захавалася старая лепка. Адноўлены храм віталій праваслаўныя сівятары, якія прысутнічалі на ўрачыстасці.

З беларускіх палітыкаў на сівяце быў Аляксандар Мілінкевіч зь Інай Кулей.

АР; ПК;

радыё «Свабода»; ІМ

пошта рэдакцыі

ПАУЛІНА ВАВІНА

Дабрадатны агонь беларускага пісьменства

5 верасеньня ў Івянеці спэцыяльная дэлегацыйя быў дастаўлены Дабрадатны агонь з Ерусаліму і адначасова з гэтым папулярызаўся дзень беларускага пісьменства.

У гонар гэтых падзеяў у Івянцы сабраўся вельмі многа народу, ня толькі праваслаўных, але і католікоў.

З царквы Прародзіцай Еўфрасініі Палацкай хронічным ходам жыхары Івянца рушылі на аўтостанцыю, дзе дачакаліся дэлегацыю з літнідадом, у якой гарэй Дабрадатны агонь. Дэлегацыю ўзначальваў выкладчык факультету тэатралогіі БДУ айцец Сергій.

Пасля выступу на паперцы валожынскага ідэоляга на расейскай мове пра беларускага пісьменства і іншыя слова ўзяў айцец Сергій, які выступаў на добраі беларускай мове, але, гаворачы пра беларускага пісьменства, казаў, што

толькі праваслаўе дало беларусам пісьменства, а паликі ў 1596 г. зынічылі беларускую мову, забаранілі выдаецца кніг, газет і інш.

Але ж агульнавядома, што першую друкаваную беларускую Біблію выдаў каталік Францыск Скарына, а пасля ўнії 1596 г. на беларускай мове вяліся набажэнствы ва ўніцкай царкве, якая ахоплівала калі 80% усіх вернікаў ВКЛ, і дэяканы гэтаму захавалася беларуская мова. І наадварот, у 1840 г. расейскія ўлады забаранілі Статут ВКЛ, выдадзены на беларускай мове, і забаранілі нават тэрмін «Літва», а называли народу мяночы на «беларуса».

Пасля паўстання 1863—1864 гг. была забаронена і назва нашага народа «беларусы», і назва «беларусь» ператворана ў «Северо-Западны край», а вышэйшыя навучальныя ўстановы, як Віленскі ўніверсітэт і Палацкая езуіцкая акадэмія, былі ліквідаваныя, не гаворачы ўжо пра закрыццё беларускіх

ВОДГУКІ

«Інтэрнэт як будпляцоўка нацыі» («НН». №33)

Згодны з Вамі, сп. Богдан. Я ўжо даўно назіраю, як проблемы мовы зводзяцца да рэчыштавіту: «Якія мы нябогія, мова загінаеца!». Такое ўражанье, што шмат хто з нас прызыўчайісь жыць у якасці ахвяры. А гэтага рабіць нельга. Нельга прасіць: «Дайце нам нашу мову», трэба патрабаваць! Но на просьбы можа адгукнуцца толькі развязтая нація з высокай маральніцтвам, а беларусы ў тым іхнім выглядзе на дадзены момант — не. Так, абшар ужытку мовы ззвізіўся, але ззвізіўся ён да тae пасіянтарнае группы, якай мовы ўжо не аддасць, ад якой яйнае існаванье залежыць. Таму

стартавая пляцоўка для адраджэння ў нас ёсьць. Но сьбіты беларускага мовы ёсьць нацыянальны элітай, таму ўсё будзе добра.

Мікола Равенскі

* * *

Увогуле, пэўная рацыя ў слоўах аўтара ёсьць, я гэтага не аспрэчываю. Адно, з чым катэгорычна на згодзен — з той ролі, якую аўтар надае ў сваіх канцепцыях тарашкевіцы. Наяўнасць двух (асноўных) правапісаў нам толькі шкодзіць і прыводзіць да ўсеагульнай непісьменнасці. А гэта для будаванья любой націі, нават і віртуальнай, наўрад ці можа быць добрым. На жаль, джына, выпушчанага два дзя-

сяткі гадоў таму, загнаць назад у бутэльку ціжка, калі ўвогуле магчымы, але няўжо ў нашых інтэрэсах абвастраць проблему яшчэ больш, замест таго, каб працаўцаў на аўтаданніне? Ёсьць жа ўсё мяночы шмат людзей, якія па жыцці беларускамоўныя, але карыстаюцца выключна наркамаўкай.

Aleš Jurkaviec

У чым інтэрпрэтацыя, спадар Калякін? («НН». №33)

Я таксама на згодзен з камуністамі. Але ў дадзеным выпадку сп. Калякін нічога кепскага не сказаў. Сапраўды, нашая краіна набыла незалежнасць дзіўным чынам. Развал Саюзу быў цуд-

ним і нечаканым — гэта ён меў на ўзвес.

Алесь Дубровін, Прага

Рася мяняе мапу свету («НН». №32)

Я ўсё паглядзеў [расейскіе і беларускіе тэлебачанні, і там чую:] Рася, Рася юбер але! А мне асабіста падабаюцца гэтыя крокі крамлёўскіх клептакрататаў. Чым хутчэй лясьнене апошняя драпежная імперыя, тым лепш беларусам! Каго Бог пакараць жадае — у таго розум забирае. Што яны робяць? Нью-халодную вайну. Маючы Кітай на ўсходзе, мусульманаў на поўдні і дэмографію паўсюль. Кектэль Нямэйді! I яшчэ:

у Грузіі злодзеў ў законе ся-

дзяць у турме, а ў Pacei — у ка- зіно;

у Грузіі хабар палісмену ня- можна даць, а ў Pacei хабар ня можна ня даць;

у Грузіі апазыцыя ёсьць, а ў

Pacei няма;

у Грузіі люд паспаліты нават пры вяленні становішчы сва- бодна дыхае, а ў Pacei ды Ар- мэніі поўны савок.

Дурань

«НН» зрадаўшы друкую ў газэце і на саітze www.nn.by чытація лісты, водгукі і меркаванні. З прычыны вялікага аб'ёму пошты мы ня можам пацьвярджаць атрыманье Вашых лістоў, ня можам і вартаць неапублікованыя матэрыялы. Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць доспі. Лісты мусішь быць падпісаныя, з пазнакай адрасу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам.

Наш адпас: а/с 537, 220050 Менск.
e-mail: nn@nn.by.
Факс: (017) 284-73-29

школа і ліквідацыю ўніяцтва. Прыкладна тое саме назіраецца і цяпер, але ў больш вытанчанай і звед- лівой форме пры захаванні назвы «Беларусь» і адначасовым вынішчэнні ўсяго беларускага.

У нашай краіне праводзіцца пагалоўная русіфікацыя, і сваё важкае слова ў абарону мовы тытульнай націі наглярэдадні Дня беларускага пісьменства павінен быў сказаць айцец Сергій, які ў БДУ вучыўся беларускіх студэнтаў.

Каб умацаваць нашу нацю і дзяржайнасць, народ павінен добра ведаць сваё гісторыю і быць адданым сваім беларускім караням, мове і культуры. Аб гэтым вельмі добра сказаў беларускі пісьменнік Ніна Загорская і астматніка выступоўцы.

У час сьвята вельмі ўсьцешыла тое, што пасля хроснага ходу ў царкве Еўфрасініі Палацкай адбываўся беларускамоўнае набажэнства, пасля якога вернікі панеслы Дабрадатны агонь па сваіх хатах.

Мікалай Куксо, Івянец

Беларусы за мяжой адзначаюць нацыянальныя святы

7 верасеньня ў польскай сталіцы каля трыццаці беларусаў з'яўлі ўдзел у сьвяткаванні Дня беларускай вайсковай славы — даты перамогі над маскоўскім войскам 1514 году. Беларусы прыйшлі ад помніка Шарля дэ Голя да будынку, дзе змяшчаўся кансьпіратыўны штаб Станіслава Булак-Булаховіча. Ініцыятарамі мерапрыемства былі студэнты «Праграмы Калінускага».

Падчас шэсціца прагучалі песні «Тры чарапахі», «Мы выйдзем шчыльнімі радамі». Купалаўскі вyras «Жыве Беларусь» быў галоўным лёзунгам.

«Спадзяюся, што ў съвятыні будынку ў мерапрыемствах такога кшталту будуть удзельнічаць не толькі студэнты-калінічы, але і ўсе беларусы, якія знаходзяцца за мяжой», — адзначыў Яраслав Грышчэн.

Хлапец з-пад Вільні

Беларускі Калегіюм

прапануе дадатковае навучаньне па спэцыялізацыях: журналістыка, найноўшая гісторыя, філозофія/літаратура.

Запрашаюцца студэнты старэйших курсаў альбо асобы з вышэйшай здуковай. У выключчных выпадках прымаюцца студэнты малодшых курсаў. Навучэнцамі БК могуць быць тыя, хто пастаўілі альбо на час навучання празываюцца ў Менску.

Навучальная праграма БК арыентаваныя на выкладанье найноўшых фрагментаў сучаснай веды і не дублююцца наўгядныя праграмы дзяржаўных і недзяржаўных універсітэтаў. Сэргіекат Калегіому не замяняе дыплому аб вышэйшай адукацыі.

Навучанье ў БК — бясплатнае. Пачатак заніткаў з 6 кастрычніка 2008 г. Запіс на сумаўе па 29 верасеньня. **Дадатковую інформацію можна атрымаць на сайце <http://blk.bj.by/abviestka2008.htm> альбо па т.: (029) 276-27-15, (029) 679-26-82 з 14.00 да 18.00 (акрамя суботы і нядзелі) ці праз kaleium@gmail.com.**

Дзякуем за падтрымку

Паважаныя сябры і прыхільнікі роднага слова! Таварыства беларускай мовы выказаў словы ўдзичнасці ўсім чытачам і журналістам «Нашай Нівы», якія аказалі нам матэрыяльную падтрымку ў цяжкую хвіліну. Дзякуючы ёй мы здолелі заплаціць за аренду сядзібы ТБМ у Менску (вул. Румянцева, 13) за летнія месяцы па новым драпежніцкім кошце памерам 3.182.058 рублёў у месяц, а таксама 230.000 рублёў за аренду сядзібы гомельскай абласной арганізацыі ТБМ у месяц.

Хочаца адзначыць шматлікіх ахвярадаўцаў і дабрадзеяў з Менску, Горадні, Палацку, Навапалацку, Магілёва, Гомелю, Маладечна, Іванава, Жлобіна, Баранавічай, Мазыру, Шаркаўшчыны, Глыбоцкіх, Горак і іншых гарадоў і мястэчак Беларусі і замежжа.

Для тых чытачоў «Нашай Нівы», хто жадае далучыцца да нашых дабрадзеяў, паведамлем раённы ТБМ: №3015212330014 у Гардырэакцыі ААТ Белінвестбанк, код 764. Імёны асобаў, якія адрадзілі ахвяруюць 5000 рублёў ці болей, будуть друкаваны на газэце «Наша слова».

Толькі разам мы пераможам!

З павагай,
старшыня ГА «ТБМ імя Ф. Скарыны» Алег Трусаў

Школа маладога журналіста запрашае

У Горадні пачынае працаўць «Школа маладога журналіста-12». Мэта гэтага проекту — падрыхтоўка штатных і пазаштатных карэспандэнтаў для СМИ.

Навучэнцы «Школы» — гарадзенская моладзь 16—25 гадоў — праходзіць тэарэтычны курс «Асновы журналістыкі», а таксама практыку на інтэрнэт-рэсурсе «Твой Стыль», у рэдакцыях гарадзенскіх і рэспубліканскіх СМИ, ствараючы свае навучальныя газэты і радыёпередачы.

Заяўкі прымаюцца з 1 да 22 верасеньня праз тэлефоны: (0152) 75-71-72, (8029) 784-32-21, (8029) 106-85-94 (пандзелак-пятніца 13.00—17.00)

Аршанская дыялектыка

Воршу рыхтуюць да «Дажынк».

Беларусь, канечне, радзіма «пацёмкінскіх вёсак», але разам з тым тут робяцца рэчы, пра якія Караткевіч і марыць ня мог. Піша **Сяргей Харэўскі**.

Стараадаўняя традыцыя

Беларусь і па вобразе сваім усё далей і далей адыходзіць ад суседзяй. Нашая краіна ўжо моцна адрозніваецца і ад Ресей, і ад Польшчы. Толькі ў нас па-ранейшаму дзяржава цэнтралізавана фарбоуе вялікія валуны, платы й стрэхі сывіарнікаў уздоўж дарог. «Залатыя» ды «срэбрыныя» леніны, аднолькавыя блакітныя платы ды бэзавыя стрэхі хлявоў. У кожным мястечку — бетонныя брук, школопакеты, металадахоўка. Што Глуск, што Менск. Паўсюль парадак.

Традыцыя паказухі ў нас куды старэйшая за часы СССР. Гэтак званыя «пацёмкінскія вёскі» паўсталі акурат у нас. Фаварыты імператрыцы — пацёмкіны, галіцыны, чарнышовы, румянчавы з зорычамі і стварылі ў нас традыцыю ўрачыстых дэкарацыяў пад прыезд сваіх дабрадзейкі. Кацярына II у 1780 і ў 1787 г. наведвала Беларусь. І ёй тут вельмі падабалася. А як яна ад яжджала, яе часовыя палацы, брамы, платы, уся тая ілюзія дабрабыту, развальвалася бяз знаку... Бо ня вольнымі людзмі была зробленая.

Пазней усе да аднаго расейскія імператары бывалі ў Беларусі. І па ходзе іхных карэжак таксама ўсё драйлася ў фарбавалася.

Беларусь выпала ў доля вітрыны СССР. Ужо на станцыі Негарэлае заходнікамі супстракалі жывапісныя пано «Індустрыялізацыя» і «Калектывізацыя» ў будынку мытні, што болей нагадвала палац між рээк. Але ў ад таго, савецкага бліску, амаль нічога не засталося... Гэтак і цяперашнія афіцыёны «Дажынкі» на сувята вольных хлебароў, а падвядзенне вынікаў міжкалгаснага спаборніцтва.

Самае дарагое съвята

Традыцыю дажынкаўскіх «сталіцаў» працягнула й Ворша. Але тутэйшася кіраўніцтва, кіраванае ці то чуткамі, што сёлетнія «Дажынкі» апошнія, ці то жаданьнем вырашыць разам усе свае праблемы, ахоплівае неахопнае... Па ўсім горадзе ўзяліся перакладаць вадаправод, асфальт, газ, кабелі, ходнікі, клюмбы... Увадначацьсце будующа ў рамантующа ажно 692 аб'екты!

То электрычнасць адключаюць, то ваду. У выніку няма дзе ні заначаваць, ні паесці. У адзінай дзейнай кавярні ў цэнтры гораду няма... вады. Можна толькі выпіць гарэлкі. Закускі ня будзе. Зеўраюць пустымі вонкамі будынкі. Смуткуюць пні ад старых дрэваў.

На пачатку верасеня можна падумаць, што заўтра — Новы год. Мітусльвія людзі ў гальштуках надсадна паганяюць. Тысячы пахмельных будаўнікоў сувора наводзяць прыгажосьць у горадзе над Дняпром. Балазе, увесь Дняпро ім не агараць, а вось жа Аршыцу — атрымліваецца. Яе ўвабралі ў бетонныя пліты, зрабілі штучныя бетонныя парог пад Замчышчам... Абапал бягучы бетонныя ж сцежкі, па якіх можна ўзьбегчы на бетонныя ж пляцоўкі старога замкавага кургану, каб пабачыць бетонную браму. Гледзячы на ўесь гэты размах, на электрычны рytм жалезнých нерваў сотняў рабочых машинаў, ве́рыш адназначна таму, што выдаткі на гэтыя «Дажынкі» самыя вялікія ў гісторыі съвятыканья.

Аршанцы кажуць

Кажуць, гэта будзе 330 мільярдаў з бюджетных грошай. Кажуць таксама, што

Адноўлены езуіцкі кляштар, у якім за саветамі месцілася турма строгага рэжыму.

працы мусілі быць скончаныя да 1 жніўня, але блізу траціны заплянаванага яшчэ не зрабілі. Аршанцы ўжо прысталі — маўляю, летам не было як жыць і канца не відаць гразі, тлуму, пылу. А ўжо ж пра п'янства й хуліганства рабочых, што панаехалі з усяе краіны, тут нагавораць бочку аршытантаў... Але будаўнікі мала чым рзыкаюць, бо бязь іх тут ўсё адно не абыдуща. Нямала сярод іх і каўказцаў да азіятаў. Калі ж пыл асядзе ўсе разъедуцца, знайсці вінаватых у якіх недаробках будзе нерэальна.

А праблемы з якасцю пэўна ж будуть. Бо часам працы ідуць адначасна з праектаваннем. Вялізарныя калегіюм езуітаў на два гады пакінулі бяз дахаў і вонкай. А адбудоўваць пачалі сёлета ў красавіку, калі там яшчэ ляжаў сунег. Тое самае было і ў некалькіх школах, дзе дахі ў шыбы рабілі з сакавіка. Кажуць таксама, што ў наўюткім аўтавакзале пасыля першага ж дажджука пашёк дах.

Але, гледзячы з Замчышча над Дняпром на старожытную Воршу, разумею, што разам з вартымі ўвагі помнікамі, з духам старых дамоў і дрэваў, адсюль выпетрываюць і савецкасць, разам з яе зданіямі...

Страты былі

Парэзалі шмат старых дрэваў. Месцамі стала зусім як у стэпе.

А тое, што ў езуіцкім кляштары не паспявалі прывесыці ў належны стан, — зносілі. Знесьлі дашчэнту рэшты старасвіецкіх будынкаў і мур з цудам ашалелымі фрэскамі. А тыя ўнікальныя фрэскі, што выявілі падчас рэстаўрацыі кляштару трынітатаў... закаталі фарбаю. Разам знесьлі некалькі тузінаў старых дамоў. Непазнавальна зъмяніліся вуліцы старожытнага цэнтра — амаль цалкам зънесеныя дамы па вуліцы Савецкай і Дзяржынскага, пасярпела гістарычная забудова Менскай і Замкавай. Пад пагрозою цяпер апынуўся стражытны будынак кляштару францішканцаў на вуліцы Дамініканскай.

вялікі бюст з алегарычнымі фігурамі Караткевічавых пэрсанажаў, што яшчэ лежаць стаяць на месцы дому, у якім ён нарадзіўся, перанеслы. Цяпер помнік Уладзімеру Сямёновічу стаіць пасярод дзіцячага парку ў атачэнні атракцыёнаў. А вакол водзяць карагоды вясёлья чалавечкі, на чале з Нязнайкам, кракадзілы з гармонікамі ды іншыя пэрсанажы савецкіх казак. Нібы гэта Караткевіч усіх іх прыдумаў... А на месцы дому, дзе пісьменнік нарадзіўся, — паставілі грамадzkую прыбіральню.

«Вясёльых чалавечкаў» таксама ставілі да «Дажынк». Але многія з іх не дажылі. У сераду казачныя пэрсанажы яшчэ ляжалі ў цэляфане, у чацвер — стаялі ўжо на газонах, а ў пятніцу груда пабітых кракадзілаў Генаў з неапознанымі часткамі іншых герояў, ляжалі ўжо кучаю друзу.

А вось Гулівэр пакуль стаіць, за сыпію да «Дажынк». Але многія з іх не дажылі. У сераду казачныя пэрсанажы яшчэ ляжалі ў цэляфане, у чацвер — стаялі ўжо на газонах, а ў пятніцу груда пабітых кракадзілаў Генаў з неапознанымі часткамі іншых герояў, ляжалі ўжо кучаю друзу.

Плянуюць у Воршы таксама паставіць помнік чыгуначніку, бо тут вялікі вузел чыгуначных шляхоў. Забаўна будзе выглядзець такое суседства з помнікам Заслонаву.

А як бы спыталі мяне — то варта было б паставіць помнік харунжаму аршанскому Самуэлю Кміцічу, ці на самаму вядомаму ў сувеце аршанцу, які стаў правобразам Андрэя Кміціча ў Сянкевічым «Патопе».

Мроі наяве

Хоць многія мары ў Воршы збываюцца. Сёння тут няблага адрастайравалі кляштары трынітарыяў, капітальна адрамантаваны кляштар бэрнардынцаў, разбудоўваючы старожытны праваслаўны манастыр. Высачэзны шчытавец франтону адноўленага калегіуму езуітаў цяпер аздабляюць выявы Канстанціна Астроскага й Ліява Сапегі. Два гетманы сузіраюць дзялягід зь недасяжнае вышыні. Над калегіумам цяпер ізноў паўсталі вялізарная барочная вежа з гадзіннікам, што была разбураная расейскімі ўладамі яшчэ ў 1840-я... Комплекс колішняга езуіцкага кляштару выглядае сёньня ўрачыста. Ці мог пра гэта марыць Уладзімер Караткевіч? Яшчэ дзесяць гадоў таму тут, у самым цэнтры гораду, была «шасыцярка» — калёнія строгага рэжыму, съпера заняяя калючым дротам.

Пэўна ж, за савецкім часам не выпадала марыць, што ў Воршы будуть зь нічога адноўленыя Траецкай царкве Күцеінскага манастыря ў царкве Раства Багародзіцы, што будуть вернутыя вернікам многія съвятыні, і зноў у іх загучыць слова Божие, паўстануць новыя храмы...

Тыя, хто вывучаў фэномэн Навагарадку ў паэзіі Адама Міцкевіча, звяртаюць увагу на тое, якімі эпітэтамі найвышэйшае ступені парадайства апісваў ён родны горад. І многія перажылі шчытавец расчараўнанье пасыля знаёмства з рэальным савецкім Навагарадкам, мястэчкам ва ўсіх сэнсах. Але сакрэт у тым, што за часоў Міцкевічага шкалярства ягоны родны горад толькі адбудаваўся пасыля вялізарнага пажару 1810 г. І таму ягонас дзіцінства прайшло сярод съвежапабеленых сценаў, крытых духмянай гонтаю, дзвярэй і вонкай, што яшчэ пахлі смалою, сярод маладых, як і юны паэт, садоў. Хто ведае, мо ў Воршы, сярод гэтага віру абнаўлення, будавання ў адбудовы, ужо ходзяць будучыя паэты?

Праз год у Воршы асядзе пыл, съіхне тлум, аблупіцца, дзе трэба, тынк і ablaze фарба. Лішніе адпадзе сама. Пакрысе зноў раскінуць шырокі свае шаты дрэвы й задзірванеюць берагі Аршыцы. Але вобраз адноўленага гораду, пасыля доўгіх і шэрых гадоў савецкага панавання, застанецца. І ўжо вольныя людзі будуть яго берагчы ганарыцца ім.

гісторыя

Вайсковая слава і бясплаўе гісторыкаў

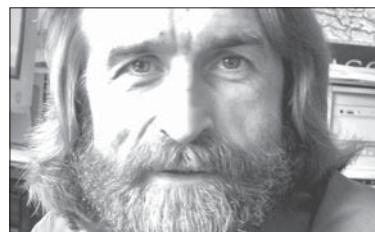
У нашай даўнай гісторыі няма іншай падзеі, якая б стала падобным сымбалем і выклікала столькі ж вострых баталій, як бітва пад Воршай. Гэта вялікая перамога над намнога большым маскоўскім войскам, здабытая ў абарончай вайне, на сваіх землях і сваёй жа арміяй, кіраванай сваім (праваслаўным!) гетманам. Піша Генадзь Сагановіч.

Пачынальнікі беларускай нацыянальнай гісторыяграфіі бачылі ў ёй найлепшы доказ гісторычнай нятоеснасці беларусаў і вялікарусаў. А для гісторыкаў расейскіх, наадварот, яна была ці ні самай «нязручнай» падзеяй, што ніяк ня ўпісвалася ў канцепцыю «адзінага славяна-расійскага народу». Вось жа стаўленыне да гэтай бітвы ў самой Беларусі і вызначалася змаганнем расейскага бачанья з беларускім. Пасля разгрому «нацдэмакрацый» гісторыяграфіі і ўсталяваньня савецкай гісторычнай дактрины Ворша была табуяванай тэмай — да абвяшчэння дзяржаўнага суверэнітэту Беларусі.

Толькі тады «забытая» сечя вярнулася ў падручнікі, была ацэненая як «вялікая перамога» ваяроў, што «баранілі незалежнасць сваёй дзяржавы, свае хаты і сем'і». У першай палове 1990-х, пры хоць якой дэмакратыі, пра Аршансскую бітву ў нас пісалася болей, чым пра якую іншую падзею айчыннай гісторыі. І штогод колькасць публікацый пра яе ў пэрыёды падвойвалася!

З прыходам А.Лукашэнкі ды ягоным курсам на рэйтэграцыю з Расіяй стаўленыне да бітвы дыямэтральна змянілася. Мяцоўны адэпты «трыадзінарускасці» зноў узяліся цвердзіць, быццам бітва пад Воршай ня вартая і памяці, бо была ... «брата забойчай». Трашчанок так і піша: войны Москвы супраць ВКЛ «нельга прадстаўляць як беларуска-рускія сутыкненіні, у якіх рускі бок быў агрэсарам», гэта — «зламысная фальсифікацыя!» Дык кім жа тады быў «рускі бок» у распачатых ім жа войнах? Для цяперашніх трубадураў «Вялікай Расіі», як і для іхных ідэйных айдоў з XIX ст., межы «рускага» народу вызначала праваслаўны летапісец дзякаваў гетману Астроскаму за тое, што

агрэсія Москвы супраць Вялікага Княства была спрэядлівай барацьбой за «ўзъяднаныне» земель Русі ў адной дзяржаве. Але акурат Аршанская бітва і бурыць падобны тэзіс пра праваслаўе як падставу таго «адзінства» ды спрэядлівы харктар войнай «за

Менавіта бітве пад Воршай выпала асаблівая роля ў фармаванні сучаснай беларускай тоеснасці.

...
ўзъяднаныне».

Вось жа ў XVI ст. для нашых продкаў было натуральным ня толькі помніць пра перамогу пад Воршай, але і ганарыца ёю. Праваслаўны летапісец дзякаваў гетману Астроскаму за тое, што

ягонымі стараннямі «маскоўская ворага пабілі», і ставіў маскавітаў у адзін шраг з бусурманамі. У эпоху жорсткага супрацьстаяння з Москвою сечу 1514 году часта згадвалі ў герайчным кантэксце, называючы «вялікай бітвой Аршанская». Падзея, якая ўжо тады набыла сымбалічнае значэнне, вартая таго, каб быць ключавым топасам беларускага нацыянальнага наратыву. Таму эпігоны заходнерусізму і стараоща любым чынам затушаваць ці маргіналізаваць яе. То цвердзяць, быццам армію Астроскага складала толькі польская і літоўская шляхта, а беларусы калі і былі, дык «падняволінны», то што бітва ня мела аніякага значэння...

Ніхто ня скажа дакладна, якую частку пераможнага войска складалі вершнікі з Беларусі, але гэта ня мае прынцыпавага значэння. Прынцыпавы факт масавага ўдзелу ў бітве праваслаўнай беларускай шляхты (а пад Воршу прыйшло паспалітае рушанье з усіх земляў ВКЛ!) і тое рэха, якое яна выклікала ў тагачаснай Беларусі. Шляхта ж (а яна па вызначэнні не бывала «падняволінай») незалежна ад этнічнага паходжання лічыла ВКЛ сваёй дзяржавай і бараніла, бо даражыла яго палітычным ладам.

Што ж да значэння, то хоць перамога і ня стала вырашальнай у вайне, яна спыніла маштабны наступ маскоўскай арміі ўглыб краю і дапамагла вызваліць гарады Усходній Беларусі, а ў далейшым — і паспрыяла развалу небясьпечнага ваеннага альянсу Москвы з імперыяй Габсбургаў, які пагражая існаванню ВКЛ. Так што пафасныя слова падручніка пра абарону суверэнітэту зусім не беспадstaўныя. Менавіта бітве пад Воршай выпала асаблівая роля ў фармаванні сучаснай беларускай тоеснасці. Ніводная іншая падзея не выклікае такога канфлікту ідэнтычнасцяй — беларускай і расейскай. У стаўленыне да яе і выяўлецца, хто кім сябе ідэнтыфікуе. Для адных гэта «святая бітва за Бацькаўшчыну», для другіх — «эпізід унутрырускай міжусобіцы». І звесці іх немагчыма.

Газета «Свабода»

зайжды зынікла пад хвалімі Касціліскага мора.

Хоць пра гісторыю хазарскай дзяржавы вядома нямала, дагэтуль няма адзінае думкі пра межы каганату. Размытая ня толькі геаграфічныя, але і археалагічныя межы: уласна хазарскіх знаходак вобмаль. Да ўсяго, у каганаце жылі як аселяя, так і качавыя народы, і ў раскапаных паселішчах зъмяшаныя прадметы гэтых непадобных адна да адной культур.

Гісторыя хазарскай дзяржавы археолягі і цікавіліся здаўна. У першай палове мінультага стагодзьдзя вялося вывучэнне гарадзішчаў, як мяркуеца, буйных хазарскіх гарадоў Сэмэндэру, Саркелу й Бэленджару. Прычым, першыя два сёняня затоплены штучнымі вадасховішчамі. Саркел, з якім асацыявалі Цымлянскія гарадзішча, цяпер ляжыць пад вадой у Цымлянскім вадасховішчы. Бэленджар, магчыма, знаходзіўся на Верхнечырвонайскім гарадзішчы, затопленым падчас будаўніцтва Сулацкай ГЭС.

Андрэй Кузнецкі
паводле Лента.Ru

экспедыцыі сталі рэшткі крэпасці, збудаванай з цэглы (на фота), што, паводле словаў загадчыка навукова-архітэктурнай лябараторыі Астраханскага дзяржаўнага ўніверситету Дзмітрыя Васільева, было царскім прывілеем.

Радыявугляродны анализ вызначыў, што знаходкі належыць VIII і IX стагодзьдзям — часам росквіту каганату. На-рэшце, знайдзены съяды па-

жару, які археолягі звязваюць з паходам кіеўскай дружыны князя Святаслава ў другой палове 960-х.

Зрэшты, «даказаць на сто адсоткаў, што знайдзены горад — менавіта Ітыль, немагчыма будзе ніколі... бо мы ж ня зможам знайсці шыльдачу з надпісам «Горад Ітыль», — кажа Дзмітрый Васільев.

Дагэтуль лічылася, што ста-

Славяне плацяць даніну хазарам. Мініятура з Радзівілаўскага летапісу.

Непарыўная паязь

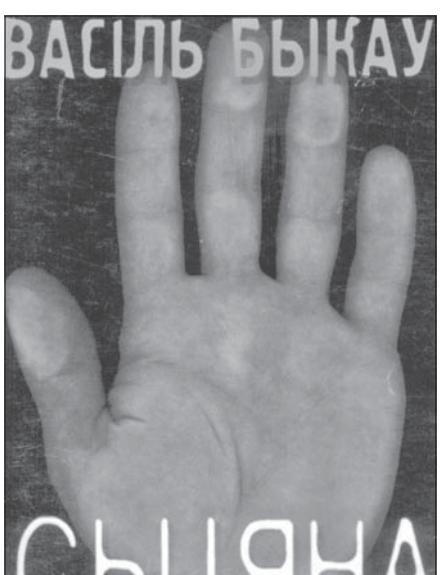
Ідэя выдання кнігі Васіля Быкава «Съцяна» ўзьнікла ў 1997 г. — штуршком сталася адмова выдавецтва «Мастацкая літаратура» публікацыя гэтых быкаўскіх зборнікі празаічных твораў папярэдніх гадоў. Народны пісьменнік Быкаў да таго часу паспел ужо вельмі выразна акрэсліць сваё стаўленыне да беларускай рэчаіснасці і наўпрост запытаца ў суйчыннікаў — калі ж мы нерастаем быць дурнямі?

Галоўны рэдактар «Нашай Ніве» Сяргей Дубавец надаў акцыі выдання кнігі статус праекту «Народная Кніга». Першае пасланне праекту заключалася ў прынцыповай нязгодзе з тым, што беларускія слова можа існаваць толькі за дзяржаўныя даты, таму паміж творамі беларускіх аўтараў і чытачамі на мусіць паўставаць непераадольныя бар'еры чынавенскага сваўльства. Другое пасланыне — гэта апэляцыя да кансалідацыйнага эфекту «Народнае Кнігі». Такім чынам, выдавецтва «Наша Ніва» распачало збор папярэдніх замоваў на кнігу. Той, хто замаўляў кнігу да выхаду ў сьвет, аплачваў толькі сабекошт выдання і кошт паштовае перасылкі. Прэкт меў эфекты — наклад трэба было дадрукаваць некалькі разоў, каб задаволіць попыт; у грамадзтве ўзьнікла рэальная інфармацыйная цікавінасць да прыгожага беларускага слова і да прэцэдэнту «Народнае Кнігі».

Але былі ў гэтай ініцыятыве і нейкія мэтафізычныя для беларусаў знакі. Сама праблема з адмовай дзяржаўнага выдавецтва хавала ў сабе фармальны парадокс — пад лёзунгамі вонкавай

Такім быў Васіль Быкаў у 1995 г.
У хуткім часе вялікія аўдыторыі
перед ім зачыняцца.

«Народная Кніга»
паўстала з
прынцыповай нязгоды
з тым, што
беларускія слова
можа існаваць толькі
за дзяржаўныя даты.

Васіль Быкаў. Съцяна. —
Менск: «Наша Ніва», 1997

рэсаветызацыі адмаўлялі публікацыю кнігу аўтара, які атрымаў годнасць народнага пісьменніка яшчэ за савецкім часам. Так, погляды і біографія Быкава з пункту гледжання бэзэсэрэйскага афіцыёзу не былі ідэальнымі. Да Быкава ўвесі час захоўвалася насыцярожанасць. Але на нейкім этапе савецкія лідэры палічылі за лепшае і выгаднейшае прызнаць маштаб асобы і творцы.

Цяпер жа ў Рэспубліцы Беларусь самы вядомы яе пісьменнік апынаўся ў ізаля-

цы. Адбылася адмова ад вонкавага піштэту і нейкіх правілаў грамадзкай гульні — не прызнаваліся старыя аўтарытэты, фактычна ажыццяўлялася адмова ад таго пазытыўнага, што можна было вынесці з савецкіх часоў. Гэта з уладнага фронту.

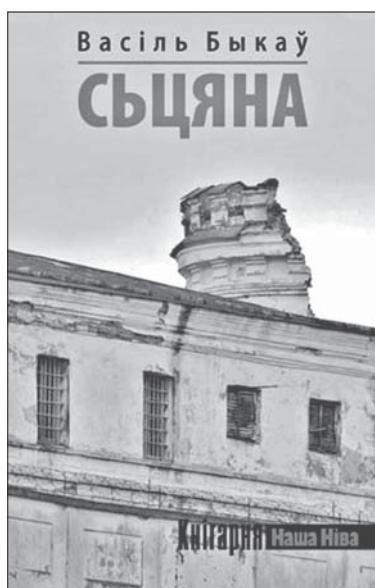
Але для ўсяго беларускага грамадзтва напружанаасць падзеі ўзмациняла драматызм сітуацыі перарыўнасці паводзі часоў. На працягу XIX—XX ст. беларускую літаратуру, палітыку, грамадскую думку, навуку запечатковалі і былі яе знакамі пераважна маладыя людзі. Моладзь як бы прыўносіла новую энэргію, але часта заставалася бяз земні. «Падлеткавы комплекс» — гэта фундамэнтальная праблема беларускіх сывядомасці і гісторыі. Прэкт жа «Народная Кніга» заняўлі, што ў нас ёсьць Майстра, ёсьць апірчышча, ёсьць паязь!

У творах Быкава аваізкова прысутнічае съмерць — галоўныя героі мусіць загінуць, падкрэсліваючы гэтым самым бесенсоўнаасць любых спрабаў што-небудзь пазытыўна змяніць у навакольным съвеце. Здавалася, што Быкаў як аўтар і танатоля не пакідае чалавеку шанцаў для паспяховай творчай дзеянасці ці асабістага шчасця, а нават для атрымання простага задавальнення ад жыцця. Але гэта не зусім аўтарскі пэсымізм ці фаталізм — Быкаў падводзіць чалавека да краю экзистэнцыйнай бездані і да яму магчымасць крыху зазірнуць туды, адчуць незынкнёнасць зла. Прачынаеца наше разуменне незваротнасці і страчаных назаўжды магчымасцяў. Затое зынкае наўнае спадзянанне на шчасціўлы выпадак.

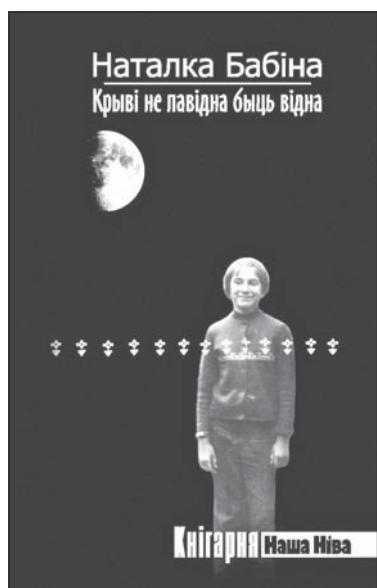
Экзистэнцыялістам Быкава зрабіла сама жыццё. У нас так-сама ёсьць магчымасць судакрануцца з досьведам Быкава і набыць пачуцьцё реальнасці.

Алег
Дзярновіч

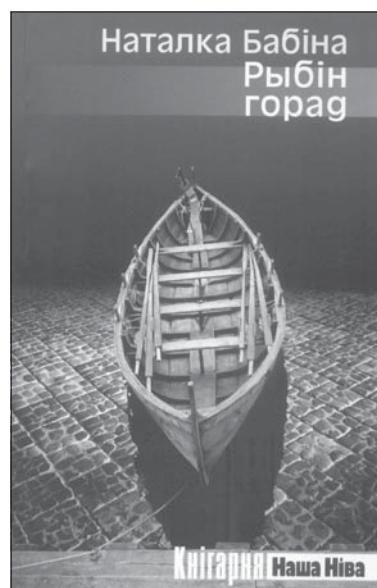
Зъбяры «Кнігарню «Наша Ніва»

Васіль Быкаў. Съцяна.

Наталка Бабіна. Крыві не павідна быць відна

Наталка Бабіна. Рыбін горад. Раман

Паветраны шар:
беларускае мужчынскае алавяданье

Жанчыны выходзяць з-пад кантрлю: Беларускае жаночае алавяданье

Шукайце ў кнігарнях і ў незалежных распавесюдніках

Калі першы раз арыштавалі тату, я ня памятаю. Відаць, гэта было летам, і мы, дзецы, былі на лецішчы ў Карпілаўцы. Добра памятаю наш дом. Быў ён на Шпітальнай вуліцы, на рагу — вялікі, памаліваны бардовай фарбай. У доме жылі яшчэ жыхары і ў паўпадвальным памяшканні таксама. З аповедаў мамы, так і быў набыты дом з жыхарамі. У нас быў чатыры абжытых пакоі і маленькі «пакойчык», у якім ніхто ня жыў. Уваход у кухню быў з двера, а ў вітальню — з высокага параднага ганку. Вітальня была і кабінэтам таты. Ля дому быў маленькі сад і кветнік. Тата вельмі любіў ружы, і ў садзе часта быў запрошаны садоўнік, які і сачыў за іх ростам.

«Табе не дадуць»

Я ня памятаю, ці казалі мне пра арышт таты і як гэта ўсё было, але памятаю, як усялілі да нас людзей. У мамінай спальні жылі чужбы людзі, у дзіцячым пакоі, у вітальні. Яны карысталіся нашымі речамі, хадзілі ўсесь час праз сталовую (яна, прахадная, была выздзеленая на жыльё нам). У гасцінцы стала нашая мяккая мэблі, і мама давомілася з жыхарамі (яны нібыты былі арыстамі), што я буду хадзіць спаць у фатэлі, бо ў сталовай месца ўсім не было. Фатэлі звесілі фіранкай і я там спала. Добра памятаю, як вывозілі рапаяль, дываны, мэблі, кнігі, а нас зусім выселілі з дома на Даўгабродзкую вуліцу, камусыці падсялілі ў дом. Гаспадар дому зачыніў дзвіверы і не пускаў нас хадзіць. Мама і мы лазілі праз акно. Гаспадар і суседзі съмляліся, зважваліся з нас. Так мінулі лета і восень. (А вось які год, ня памятаю.) Да зімы нас перасялілі на Ўніверсітэцкую вуліцу ў прахадны пакой, але там жыла толькі адна жанчына. Жыцьцё стала крыху лепшым дома, але ў школе (а я ўжо вучылася ў 1 і 2 класе ў Менску) было кепскім, я ніколі не хацела хадзіць у школу, бо там усе ведалі, што тата мой — «вораг народу». У школе давалі талёны на набыцьцё віктрыкі, абутку, нават бляшны. Дзецы падымалі руکі, і я цігнула руку таксама, бо вельмі хацела новыя чаравікі. Наставіца (звалі яе Міліцыя Фёдаравна) з злосцю апушкала мінуруючую руку і казала: «Табе не дадуць». Паслья я ніколі не прасіла. Я апавядала ўсё маці, а яна ўтварыла нас нічога не прасіць.

«Непакорным бываю»

Памятаю спатканне з татам у ГПУ (НКВД). Гэта быў вялікі шэры будынак на рагу, у цэнтры Менску. Каля будынку па ходніку хадзіў вартавы. Нас прапусцілі ў будынак, і мы доўга ішлі доўгім калідорам. Тату прывёў вартавы ў маленькі пакой, дзе за сталом сядзеў съледцы. Мы сядзелі насупраць і так размаўлялі. Татавы пантографы былі вільготныя, і мама спыталася: «Чаму? На дверы ж суха». «Непакорным бываю», — сказаў тата. Сэнс гэтых словаў мне патлумачыла мама, калі я падрасла.

Разъвітацца нам не дазволілі, але тата пасыпэў паказаць пяць пальцаў, то бок высылка на пяць гадоў. Мама вырашыла чакаць у Менску. Вельмі шкадавала нас, дзяцей, што давядзенца назаўсёды забыць родную мову, цяжка пераучвацца і г. д. Маме дазволілі працаваць пасудамайкай у рабочай сталоўцы, дзе будавалася выстаўка. Што гэта была за «выстаўка» — ня ведаю. Памятаю, што гэта было вельмі далёка, трамваі ехалі да канця. Сталоўка — барак сярод рэдкальса. Зьяжджала матуля рана і прыяжджаў позна.

Лёсікі, Гарэцкія, Жылуновічы, Баліцкія...

На гэтым нашыя пакуты ня скончыліся: маме ня выдалі паштарту, жыць у Менску было нельга. Нас усіх, а з намі ехалі Гарэцкія, Жылуновічы, Баліцкія і іншыя, пагрузілі ў вагон. Мама плакала, разўітваючыся назаўсёды з роднымі горадам, з усім, што яе звязывала з маладых гадоў. Ня памятаю, каб мы, дзецы, плакалі. Напэўна, паездка ў цягніку, падрэхтоўка «ў дарогу» нам падабалася. Мы ехалі ў г. Камышын на Волзе, да таты. Ехалі вельмі доўга, а сустрэў нас тата. Ён сказаў, што жыве і працуе ў г. Нікалаеўску, на другім беразе Волгі. Нам трэба чакаць

Алеся Лёсік — малодшая дачка Язэпа Лёсіка.

Народзілася 22.02.1923 году ў Менску (Мінску).

Хроснымі бацькамі, паводле словаў самой Алесі, былі Янка Купала і Ўладзіслаў Францаўна. Яе дзіцячыя гады да арышту таты ў 1930 годзе праішлі ў Менску.

Тут яна хадзіла ў дзіцячы ачат — гэтаук у дваццатыя гады ў Беларусі называлі дашкольныя ўстановы. Затым — школа. Як пачувала сябе Алеся і ўсіх іхнай сям'і ў Менску паслья арышту, згадваецца ўспамінах.

Больш за шэсцьцідзесят гадоў сям'я Язэпа Лёсіка была пазбаўленая Радзімы, і толькі летам 1992 году дзецы

Язэпа Лёсіка наведалі Менск, і я скарыстаў гэтым нагоду, каб пазнаёміцца з Лёсікамі нашчадкамі. З гэтага часу пачалося нашае даверліве ліставанье з

Алесяй — і як вынік гэтага даверу — разгорнутая згадка, як жылося сям'і Язэпа Лёсіка на выгнанні і яму самому.

Алеся Лёсік, паводле словаў, у 1940 г. скончыла

Актарскую пэдувеччельню і ўсё сваё жыцьцё настаўнічала ў Татарцы Стойрапольскага краю.

Уладзімер Содаль

Любіць тое, што маглі б ненавідзець

параходзік і пераехаць Волгу. Маленькі па-
раходзік і лодка-баржа прыплылі ўначы.

Мама апавядала, што нашая «баржа» адчапілася ад пароходу, і мы засталіся «боў-
тацца» на вадзе. Было вельмі небяспечна і страшна. Але я спакойна спала. Зранку бускір-параходзік знайшоў нас і прывёз у Нікалаеўск. Там была пэдувеччельня, дзе тата выкладаў расейскую мову і літаратуру. Тату вельмі любілі студэнты, выкладчыкі. Ездзіў ён у Камышын «адзінаццацца» ў НКВД часта (а колькі разоў — ня памятаю).

Я і сястра пайшлі вучыцца ў расейскую школу, а брата Юрку пакінулі жыць ў сям'і Якуба Коласа і вучыцца ў Менску. Ён пра-
жыў баз нас год і таксама прыехаў у Камышын.

Было шмат слызаў і съмеху, пакуль мы на-
вучыліся размаўляць па-расейску. Дома было вырашана размаўляць толькі па-расей-
ску, каб хутчай засвоіць мову. Маме дали працу карэктара ў мясцовай газэце. Жыцьцё наладзілася. Я ўжо перайшла ў 4 класу. Тату выклікалі ў Камышын тэрміновай позывай.
Неспакойна было і страшна. Чакалі ягонага віртання — ніхто ня спаў, не абедалі...

І вось зранку прыйшоў тата: «Свабода, ма-
тухна-свабода!» Скончылася высылка. Колькі было радасці! Я ніколі ня бачыла сваіх родных такім вясёльмі. Было вырашана, што тата працуе да адпачынку і едзе ў Менск, і выклікае нас.

Вяртаныне ў Менск «непажаданае»

Але... ўсё было толькі ў мірах. У Менску тату сказаў, што ягонае вяртаныне ў Менск «непажаданае» і працы яму там ня будзе. А звяхаць з Паволжжа траба было абавязковая. Перажылі мы там страшны голад, саславілі. Я пераехаў на тыф і захварэла на малярью. У цяжкай форме малярыяй хварэла сястра Люсця. Пазбавіцца ад яе можна толькі зъяніўшы клімат.

Аб'ездзіўшы шмат гарадоў, тата ўладка-
ваўся на працу выкладчыкам расейскай мовы і літаратуры на ст(анцы) Злынка ў ся-
родній школе. Мы прыехалі ў Злынку, але знойдзіў кватэру было вельмі цяжка. Троє
дзяцей і тroe дарослых (з намі жыла бабуля).

Напакутваліся мы моцна, напэўна, таму добра памятаю Злынку.

Перавярнулі ўсё дагары нагамі

Праз год у працы і ў Злынцы было адмо-
лены. Тату прапанавалі пераехаць на Павол-
жжа. Гэта ізноў высылка, ізноў пераезд. Вось

такая была «дарована» нам свабода. Мы яшчэ пасправавалі спыніцца ў г. Навазыбка-
ве. Жылі там адны, бяз таты, але хутка зъ-
халі да яго ў Дубоўку, пад Сталінград. Там тата працаў ў пэдувеччельні. У Дубоўцы я скончыла 8 клясаў. І ізноў пераезд. Ціпер у Саратовскую вобласць, у г. Аткарск. У Ат-
карскай пэдувеччельні сталі вучыцца я і сяст-
ра. Юрка скончыў у Дубоўцы 10 клясаў з выдатным атэстатам, паслаў дакументы ў Москву ў інстытут, дзе рыхтавалі інженера-
ра-электротехнікаў. Дырэктарам інстытуту

была жонка Молатава. Яна пераслала яго-
ныя дакументы ў Саратов, у аўтадарожны
інстытут. У Москве Юрку вучыцца не дазволілі. Тата працаў ў Аткарску выкладчы-
кам мовы і літаратуры і пісаў вялікую апоши-
нюю свою працу — падручнік расейскай мовы для пэдувеччельні. Падручнік быў скончаны. І апошні год мы ўжо вучыліся па ім. Запісалі ўсё студэнты пад татаву дыктоўку. (Падручнік не было ніякіх).
Зъбіраўся тата аддаць падручнік у друк.

І вось апошні дзень 1937 году. Ноч была цёмная і дажджлівая... Мама сказала ўвечары: «У такую ноч хадзіць толькі «злодзеям», а тата дадаў: «І яшчэ сяму-тamu». Тату арыштавалі ў 1938 г. У нашай пэдувеччельні ўжо быў арыштаваны дырэктар, многія выкладчыкі, студэнты.

Учынілі мы прачнуліся ад жудаснага грука-
ту — яны адчынілі дзвіверы самі, прыйшлі
чатары чалавекі. Двое з іх былі ў цывільнай
войсковай форме. Пачаўся ператрус. Перавер-
нута было ўсё: такога беспададку я ня бачы-
ла нават у кіно, дзе паказвалі ператрусы цар-
скай ахранкі. Грубілі, посуд кідалі на паддо-
гу, вельмі мала яго засталося цэлым.

Знайсці, канечно, нічога ня здолелі. Ды і наўрадці цяны сказаў, што шукаць трэба, —
проста перавярнулі ўсё дагары нагамі. Заб-
ралі бабулю малітвоўнік на польскай мове,

Язэп Лёсік і Ванда Лявіцкая з дзецемі.
Алеся — на руках у маці.

рукапіс кнігі «Учебник рускага языка для педучилищ», некаторыя татавы работы-
думкі.

Забралі тату на съвітанку і ў гэты ж дзень накіравалі ў Саратов.

«Хвароба мая невылечная»

Ні перадачаў, ні спатканьняў нам ані разу не дали. Мама паслала гроши проста «на шчасце».

Ад таты мы атрымалі праз добрых людзей дзве весткі. Адна была напісаная на папя-
роснай паперы і чытала яе толькі мама. Другую паштоўку мы атрымалі праз пошту. Добры чалавек кінуў яе ў скрыню на Аткарску. Яна і ціпер у міне. Тата прасіў нас зъ-
хапіць куды-небудзь далей, забыць пра яго: «Хвароба мая запяжная і невылечная», «Бо-
лей да вас я ніколі не вярнуся».

Паслья мы даведаліся аб съмерці таты. Цяжка ўсё апісаць. Неяк атрымалася толькі піраедзы.

Мне здаецца, што няма ня съвееце такой добрай мамы, як была нашая. Колькі гора, нягодаў, цяжкасціяў выпала на яе долю. І ўсё-такі яна ўсё жыцьцё была для нас, дзяцей, узорам працаўбства, вытынкі. Гэта ёй мы абавязаны ўсім тым, што ёсьць у нас добрага.

У тых цяжкіх гады, далёка ад Беларусі, бяз таты, зусім бяз сродкаў да жыцьця, мама засталася Чалавекам і навучыла нас любіць тое, што мы маглі б Ненавідзець.

Вельмі мама хацела зъхадаць, памерці на радзіме, каб магіла ейная была сярод бяроз-
ак, соснаў і ялінаў. Памерла мама 8 сінэж-
ні 1968 году. Ціпер яна назаўсёды засталала ў Татарску.

А і Люсця ў 1941 годзе ў чэрвенні прыехалі ў Менск. Былі вельмі добра прынятыя Колосам і Янкам Купалам (ён нам хрышчоны). Ягоная жонка, цёця Ўладзя, купіла (з вялікай цяжкасцю) квіткі ў тэатар на «Крамлёўскія куранты». Былі якраз гастролі Маскоўскага тэатру з удзелам Тарасавай. А на 22-га на Камароўцы адкрыццё штучнага возера... Нас на бэтонным мосьце засталала бамбёжка, паніка, кроў і сълзы...

Сыпшы мы зь Менску на троці дзень вайны...

Вясельле Марулі

Людвіка Кардзіс. Эсэ.

Бывае, здаецца, што нейкія падзеі губляюцца ў гісторыі незвартна. Але вось знаходзіцца нейкая драбніца, і як за нітачку за яе пацягні — і нечакана знаходзіш цэлую гісторыю.

Гэты здымак я памятаю столькі, колькі сябе. На фоне прадзедаўскай камяніцы нейкая жанчына ў белым плача, побач стаіць старэйшая кабета. Гэта мая прараббака Ева Сайкоўская зь сям'і Шэмісаў. Ейны строй у дзяцінстве выклікаў у май галаве рой пытаньняў і непараўменньняў — нейкі недарэчны чэпчык на галаве. Тады мая мама, Марыя Граблеўская Кардзіс, мне растлумачыла.

У 1938 г. у нашай роднай вёсцы Філіпаны, на Віленшчыне, цяпер гэта Астрavezckі раён, у прадзедаўскай хаце, палова якой была аддадзеная пад школу, пад кіраўніцтвам настаўніцы пані Францкевічавай было арганізаванае вясельле. І здымак гэты адтуль.

Па-рознаму склаўся лёс маёй радзіны. Прадзядоўская хата была нацыяналізавана саветамі. Нейкі час там была школа, бібліятэка. Сёняння гэты будынак стаіць

«Салому еш, але фасон тшымай».

пусты. Каб яго вярнуць ва уласнасьць сям'і треба заплаціць беларускай дзяржаве камэрцыйны кошт. Зь вялікай сям'і бабці, а іх было 6 асобаў дзяцей — Адам, Мечыслаў-Міця, Саламея-Салюня, Ева,

Тэафіля-Тофця і Зося — Адам пасьпей зъехаць з сваёй сям'ёй у Польшчу яшчэ перад вайной, Міцю замардавалі ў Вялейцы саветы. Пані Францкевічова ў Філіпанах настаўнічала, а сёны муж жыў у Вільні. Таємна яна вэрбавала вайскоўцаў у «партызанку», як казалі сваякі. Мне перш думалася, што ў Армію Краёву, але пасьля таго, як яна пастаўіла беларускае прадстаўленне, па-беларуску, я засумнявалася наконт партызанкі. Магчыма, гэта быў запіс і ў беларускія ўтварэнні. Дык, як саветы прыйшлі, гэтых сэпсы былі імі знайдзеныя. 35-гадовы Мечыслаў Сайкоўскі разам з аднавіскоўцамі быў арыштаваны і вывезены ў Вялейку. Пазней жонцы паведамілі, што ён забіты і можна яго пахаваць. Прыехаўшы, яна пабачыла жудасную карціну — забітыя ляжалі плазам, свайго мужа яна пазнала па радзінцы на пальцы рукі. Але гэта было ня самое страшнае для яе выпрабаваньне. Неўзабаве яна пройдзе ўсё пекла: з трима маленькімі дзецьмі яе вывезуць у Сібір, а пасьля ў Казахстан. У 1950-х яна выедзе ў Польшчу.

Тэафілю з чатырма дзецьмі таксама вывезлі. Такі лёс абышоў маю бабулю і дзявюх сёных сясьцёр, бо, пэўна, жылі быдней. Але хачу ўзгадаць маю бабцю Еўку як героя. Калі яна даведалася, што сёйную залоўку разам з дзецьмі з хутару Бабанішкі, што ля Астраўцу, арыштавалі, а дакладней, непрытомную паклалі на воз і павезлі на станцыю Гудагай, дзе «фармаваўся» таварняк з «ворагаў народу», бабця панацы заклала коней, сабрала, што магла, у дарогу, і павезла ім у Гудагай перадачу. І пазней яны зь дзедам чым маглі дапамагалі сваякам, якіх вывезлі, — высыпалі гроши, перадачы. Хоць, пэўна, і самім не зусім заможна жылося. У сям'і было пяцёра дзяцей.

Бабцю я памятаю слаба, я была малой, як яе ня стала. У памяці яна засталася маўклівай і строгай. А ў спадчыну — ейная любімая прымаўка «салому еш, але фасон тшымай», пашпарт ваеннага часу, тканы ручнік з вышытымі ініцыяламі і вялікая ваўняная хустка ў краткі, якой бабця захіналася ў холад. Ад дзеда Стасі засталося некалькі вершыкаў на сацыяль-

гісторыя

ныя тэмы, напісаных па-беларуску. Стрыечная цётка Рэнія сказала, што, пэўна, у іншы час мой дзед быў бы паэтам. Маці чамусьці хавала факт вершапляцення свайго бацькі.

Дык, вяртаючыся да здымку. У 1989 г. я паехала ў Польшчу да сваякоў. Паехала на цэлы месяц. Я адведала ўсіх ад Гдыні да Ольштыну. Гэты побыт у Польшчы са сваякамі застаўся непаўторным. У тым сэнсе, што больш такой раскошы, дзеля адсутнасці часу, у мяне ўжо ня будзе. Гаворана-пераговорана. Са сваімі стрыямі дзяжурныя фразы, а найбольш цікавымі былі доўгія аповеды са сваімі любымі цётачкамі і дзядзькамі. Узгадалі яны прымаўку цёткі Тэафілі: «Мілы той куток, дзе завязаны пупок». Таго, што яны нацярпеліся за часы высылкі, хапіла б на доўгі аповед. Ня трэба глядзець фільмаў жахаў, чытаць дэтактываў. Сядзі і слухай. Думай, дзвіўся, як яны здолелі выжыць, стацца людзьмі. Кажуць, вера дапамагала. Апавядоць, як загрузілі іх у таварняк, у Гудагаях, стаяла нейкая пранізлівая цішыня. Расплакаўся брацік Юрка, у той час яму было два гадкі. Гучна, не сціхаючы, не паддаючыся ані на якія ўгаворы. І тут нейкі чалавек зацягнуў песьню, увесе састаў яе падхапіў...

Цяжка было на высылцы, цяжка было пачынаць жыцьцё ў Польшчы. Прыйзнаваліся, што было і маральна цяжка. Трэба было прывыкаць да ўсяго новага, у тым ліку і да мовы. Бо гэта польская мова была зусім іншай, чым тая гаворка, якой гаварылі на Віленшчыне. Але працавітасць узяла сваё, балазе ў радзіне не было гультаёў. Што думаюць пра сваю Радзіму? Сумуюць. Было нармальнае жыцьцё, спакойнае дзяцінства, маладыя, моцныя бацькі. Ня любяць слова «Беларусь». У 1989 г. са сваім беларускім максымалізмам даказвала я ім, што не палякі мы. Пагадзіліся. Але тады кажуць: «Мы ліцьвіны». На гэтым і сышліся. Ёсьць у гэтих маіх сваякоў, якія прайшли праз усе выпрабаваньні, нейкая навыкананая цеплыня і съветласць, радасць да жыцьця. То, што нам, сучасным людзям, чамусьці цяжка даецца.

За гаворкамі ды ўспамінамі дайшлі да съятой справы — прагляду здымкаў. Разглядаю здымкі, і тут... Дык гэта ж з этнографічнага альбому. Пытаюся, што за здымкі, у адказ чую, што з 1938 г., з таго інсцэнаванага вясельля ў Філіпанах. «Дык гэта ж скарб», — кажу. У адказ: «Можаш узяць». Пытаюся, а як жа вы іх захавалі, праз Сібір, Казахстан? Як пасьпелі іх узяць з сабой, кавалачак маленький Радзім?

Мая сямейная архіўная фотакалекцыя ўзбагацілася. На фатадздымках мы разгледзелі маю родную прабабчу, бабціных сясьцёр, братоў, цётачку Геню. Здымкі вельмі цікавыя з этнографічнага боку. Трэба прызнаць, што мой край, Віленшчына, зусім не дасъледаваны ў галіне на-

Уладас Дрэма

(Vladas Drema, 1910—1995) — мастак і мастацтвазнаўца, бадай, найбольш дасьведчаны спэцыяліст па архітэктурнай спадчыне Вільні; выхадзец з гервяцкага літоўскамоўнага вострава, што ў цяперашнім Астрасецкім раёне. Адам Мальдзіс у кнізе «Астрасеччына, край дарагі...» (Менск, 1977), съведчыў, што У. Дрэма ў 1930-я вёў у ваколіцах Гервятаў «па заданьні КПЗБ нелегальную работу, раздаваў і расклейваў лістоўкі».

У 1941—1944 гг. У. Дрэма працаваў захавальнікам фондаў віленскага

беларускага музею, увогуле добра знаў дзеячаў беларускага нацыянальнага руху ў літоўскай сталіцы.

У 1991 г. выйшла знакавая праца У. Дрэмы — *Dinges Vilnius* («Зынікля Вільня»), надрукаваная на Менскім паліграфкамбінаце імя Я. Коласа. Кніга гэтая — энцыклапедыя-праваднік па тых кварталах старажытнага гораду, што стацілі свае архітэктурныя помнікі на працягу XIX—XX стст., многа ў ёй імёнаў нашых землякоў, якія таксама будавалі некалі супольную сталіцу Беларусі і Літвы.

Паводле tio.by

родных строяў. А тут глядзі, смакуй — жаночыя галаўныя ўборы, каралі, спаднічки, блузкі. Мужчыны ня менш годна апранутыя. Вясковыя музыкі — скрыпачка. Танчаць «Юрачку». Прывезла здымкі, разглядаем, цешымся. І ніхто б не здагадаўся, што гэта гісторыя, гісторыя здымкаў, мае свой працяг.

Неяк увосень, па дарозе Вільня—Астравец, еду я з гісторыкам Юркам Унуковічам. Ён у гэты час у Вільні стажыруецца. Апавядзе Юрась пра свае знаходкі. Часу мы маєм багата, стоячы ў чарзе на мытным пераходзе «Лоша». Кажа Юрась, што ў Інстытуце народнай творчасці супрацоўніца выпадкова знайшла гару беларускага фальклёру. «Вясельле Марулі», запісаны ў 1938 г. у вёсцы Малыя Філіпавы... Я ня чую, што кажа далей Юрась. Хочацца звязаць са сваімі здымкамі. Асьцярожна кажу Юрасю, што мая радня брала ўдзел таксама ў падобным мерапрыемстве. Пагаджаемся, што гэта, магчыма, неяк звязана паміж сабой. Чаканыне копіі было, здавалася, самым доўгім у маім жыцьці. І вось урэшце Юрась дае запаветны дыск. Запраўляем у кампютар, і вось яно — чаканае «Вясельле Марулі». «Із збораў беларускага Музэю ў Вільні». Бог ты мой, гэта гэта зусім не чакалася.

«Вясельле Марулі» ў апрацаваныні сялянаў з засыценку Новыя Філіпавы, Варнянскай воласці, адыгранае ў Віленскім радыё 15 траўня 1938 г. Рэдакцыя Галіны Салткевічавай. У вясельлі бралі ўдзел 23 асобы, увабраныя ў народную вopратку. Бяруць удзел трох пакаленій. Побач 15-гадовай Гені стаіць сіны бацька Адам Сайкоўскі (старэйшы брат маёй бабці — ЛК) і ягоная маці, 67-гадовая Еўка Сайкоўская (мая прабабка — ЛК). Вясельле адноўлена па самых старэйших тамтэй-

шых звычаях, песьнях і вopратцы. Выкананыя вясельля адначасова з'яўляюцца і аўтарамі. Многа з вясельных цырымоній ужываецца і сягоныя. Але паволі ўжо забываецца.

Далей на трыццаці трох старонках ідзе поўнае апісаныне ўсяго вясельнага абраду, вopраткі людзей, песьняў. Усё на нашай мове, па-беларуску. Толькі чатыры радкі па-польску. Апошняя старонка «даўбіва» мяне цалкам: «Беларуская рэдакцыя тэксту — Уладас Дрэма, 14 сінежня 1942 г.».

Апавядою маме. Мама пацьвярджае, так, пасля таго прадстаўлення ў Філіпавых іх запрасілі ў Вільню на радыны запіс. Выбраўся сур'ёзна, на конях, упрыгожаных жыргунамі. Раз тэатар, дык ва ўсім. Пытаюся, што памятае з таго. Высыветлілася, што кожны памятае сваё. Мама, як жанчына, — што адмыслова ткалі паласатую тканіну для андаракаў. Ейны родны брат Генюсь — што падчас першага выступу танцевалі так заўзята, што зламалі сцэну.

Што ўсё гэта значыць для мяне, для маіх сваякоў? Адназначна — гонар за сваю сям'ю, радню, продкаў. Ставіць усе кропкі над «і» ў нацыянальным пытанні «хто мы?». І разуменне, што нічога ў гэтым съвеце не бывае выпадковым. І нашая «беларускасць» была заўсёды натуральной. Гонар за сваіх сясьцёр і братоў, што няма ў нас пагарды да беларускага.

Што любім адзін аднаго. І гэта ўсё дзякуючы нашым СТАЎПАМ: прарабабцям, дзядам, мамам, татам, цётачкам, дзядзькам. А нітачка гісторыі цягнецца. Хочацца пашукаць архіўы міжваеннага віленскага радыё, паехаць у Філіпаны. А раптам там яшчэ што-небудзь захавалася.

Ампутаваны дух

Піша Алеся Сёмуха.

Трапіў на вочы артыкул з ліпенскага нумару амэрыканскай расейскамоўнай газэты «Russian Town» у памяць пра Чынгіза Айтматава.

Я, відаць не звярнула б на артыкул увагі, калі б не загаловак «Какой із меня космополіт с такім ліцом?» Побач фатаграфія пісьменніка. Твар

саліднага сталага чалавека, сівая галава, рысы твару відаць тыповыя для кіргіза.

У мяне холад па скуры прайшоў. Пра што гэта ён? Чытаю: «Пасыльня выхаду фантастычнага раману «Tauro Kасандры» мяне сталі называць касмапалітам, што я ўспрыняў з гумарам. Які ж з такім тварам, як у мяне, касмапаліт? Ня кажучы ўжо пра мой съветагляд. Вядома, я застаюся сынам свайго народу, хоць і жыву ў Эўропе, а пішу на расейскай мове. Будучы сынам Кіргізіі, я з'яўляюся прыхільнікам эўразійскай інтэграцыі. Гісторычна склалася так, што Расея і Азія жывуць у цесным суседстве. Калі

мы аб'яднаемся, дык станем больш энергічнымі, больш жывучымі і непатапляемымі ў сусветнай прасторы. Словам, мы не растварымся, ня зьнікнем, а будзем сілай».

Айтматаву не ўдакладніў, які твар мусіць быць у касмапаліта, але можна здагадацца. А з кіргізкім тварам ня толькі касмапалітам быць нельга, але і зусім патануць у сусветнай прасторы можна.

Шкада, балюча і адначасова сорамна стала за немалодога саліднага інтэлектуала, які так і сышоў з жыцьця ня ў стане бачыць свайго самапрыніжэння і страты годнасці — цана выжывання кіргіза ў

гістарычным суседстве з Расеяй. Як яго судзіць... немагчыма. Бацьку арыштавалі і растроілі пры Сталіне ў 1938. Сам Айтматаву ўсё жывуць і прызнаўся, што «сталінізм глубока пранік у нетры нашай съядомасці». Відаць і пра сябе гаварыў.

І ўсё ж, ўсё ж кажучы словамі вайсковага афіцэра Фрэнка Слэйда з фільму «Пах Жанчыны»: «Я бачу пацаноў, такі як гэты, нават яшчэ малодшых, бяз рук — вырвала, бяз ног — выдзерла. Але няма горш як бачыць людзей бяз духу. На дух пратэзаў не бывае».

Вашынгтон

Прылада, якая пераверне фізыку

У сераду запусцілі Вялікі адронны калайдэр, вакол якога было столькі галасу.

У сераду навукоўцы з CERN (Эўрапейскага цэнтру ядзерных дасьледаванняў) скончылі працу ўніверситетаў дзень шампанскім. Запуск калайдэра праўшоў удала. А 10-й ранку пучок пратонаў упершыню правялі па ўсёй даўжыні 27-кіляметровага паскаральніка. Адзін за адным навукоўцы правялі кожны з вясмы сектараў університета «адронаправоду» і ставілі птушачкі наспраць усіх пазыций. Магніты факусавалі ды ўтрымлівалі пучок як мae быць, кryягенныя систэмы, разнастайныя датчыкі ды дэтектары працаўвалі карэктна, на іншыя систэмы таксама нараканьня не ўзынялі.

Навукоўцам, што працаўвалі з калайдэрам, прыходзіла маса лістоў з пратэстамі супраць запуску гэтага паскаральніка элемэнтарных часціцаў. Аўтары лістоў лічаць, што праз калайдэр у сэрцы Эўропы можа ўтварыцца рукатворная чорная дзірка, якая праглыне ўсю плянэту. Прыхільнікам апакаліптычнага сценару гэтая серада не прынесла спакою. Но адроны запускаліся на хуткасці ў 30 разоў меншай за прадугледжаную, і пратоны

міжсобку не сутыкаліся, а значыцца, і не маглі нічога ўтварыць — ані чорных дзірак, ані навуковых адкрыццяў.

Напоўніцу адронны калайдэр запрацуе 21 каstryгніка.

Напярэдадні запуску спэцыялісты выдалі чарговую афіцыйную справа здачу, каб запэўніць, што гэтая навуковая прылада, нягледзячы на звышпамеры, цалкам бясьпечная: «ВАК узнаўляе ў кантролюваных лябараторных умовах сутыкненны з энергіяй, меншай, чым у атмасфэры пры сутыкненні малекулаў з касьмічнымі промнямі, якія бамбардуюць Зямлю мільядры гадоў... Мы вывучаі магчымасць зьяўлення ў ВАКу гіпатэтычных аб'ектаў, такіх, як вакуумныя пухіры, магнітныя манаполіі, мікраспадачныя дзіркі і дзівачывы (часцінкі «дзіўнага рэчыві», якое складаецца з с-кваркай) і ня выявілі звязанай з імі рэчыві».

Ідэя стварэння Вялікага адроннага калайдэру зьявілася ў 1984 г., а была афіцыйна ўхваленая толькі праз дзесяць гадоў. Будаваць яго почалі ў 2001-м. ВАК збудаваны на стомэтровай глыбіні пад Францыяй і Швайцарый, на ўсход ад Жэневы, па падножжа Юрскіх гор. Гэта кальцаў паскаральнік зараджаных часціцаў на сустрэчных пучках — уласна гэта і пазначае слова «калайдэр».

У нетрах калайдэра.

Гіганцкі расход электразнэргіі — 10% ад таго, што спажывае за год уся Жэнэва.

У сераду пучок пратонаў упершыню праімчаў па ўсім кальцы, але гэта была толькі «генэральная рэпэтыцыя». 21 каstryгніка адбудзеца цырымонія, якую ўрачыста называюць «інаўтурацыя». Пасля яе пачненца паўнамэрнае служэжынне калайдэра навуцы, а на поўную магутнасць ён запрацуе вясной наступнага года.

Гіганцкі расход электразнэргіі — 10% ад таго, што спажывае за год уся Жэнэва.

У сераду пучок пратонаў упершыню праімчаў па ўсім кальцы, але гэта была толькі «генэральная рэпэтыцыя». 21 каstryгніка адбудзеца цырымонія, якую ўрачыста называюць «інаўтурацыя». Пасля яе пачненца паўнамэрнае служэжынне калайдэра навуцы, а на поўную магутнасць ён запрацуе вясной наступнага года.

Натуральна, ад такіх вялікіх укладаньняў навукоўцы чакаюць вялікіх адкрыццяў. Яны кажуць,

што 2008-ы можа стаць апошнім годам «старой фізыкі». У прыватнасці, дасьледчыкі спадзяюцца ў мініятуры аднавіць «Вялікі выбух», які шмат мільёнаў гадоў таму стаўся пачаткам Сусьвету, атрымаць новыя звесткі пра пераўтварэнне матэрыі ў энергію, зазірнуць у таямніцы антырэчыва ю разобрацца ва ўзаемінах прасторы і часу. Дзеля гэтага заплянавана мноства эксперыменталаў, сутнасць якіх перадаць простай ненавуковой мовай не ўзможна.

Андрэй Кузьнечык

Калі сьвята ня сьвята

На сайце tut.by праводзіцца апытаньне «Што вы будзеце рабіць на Дзень гораду». Толькі 17% гатовыя съвяткаваць. 27% застануцца дома і больш за 50% узельнікаў апытањні «пастарающа зъехаць з гораду».

Традыцыйна съвяткаваны ў Менску ператвараюцца ў съвята альягатізу і ўсёдазволенасці, нягледзячы на запэўніваны ўладаў, што продаж съпартавых напояў будзе аблежаваны.

Афіцыйныя прафсаюзы прызналі Краіну Баскаў

Кур'ёзны выпадак здарыўся з Фэдэрацыяй прафсаюзаў Беларусі. Менск наведала дэлегацыя Эўрапейскага рэгіянальнага бюро Сусветнай федэрацыі прафсаюзаў. Пералічваючы краіны, прадстаўнікі якіх увайшли ў склад дэлегацыі, сайт ФПБ назваў Кіпр, Аўстрію, Гішпанію і ... Краіну Баскаў. Краіна Баскаў змагаеца за незалежнасць ад Гішпаніі, часам ужываючы тэрарыстычныя методы. Выходзіць, ФПБ першай у

съвце признала незалежнасць Краіны Баскаў, якая нават той незалежнасць не абвішчала.

Пад Баранавічамі шукалі НЛА

22—24 жніўня недзе пад Баранавічамі збіраліся на зъезд сябры таварыства «Касманапушку», беларускія пасыльядоўнікі агентаў Скалі і Малдэра. Месца сустрэчы ўфолягі прызначылі тут нездарма: прыйшла вестка пра актыўнасць НЛА. Энтузіясты ўсю оч назіралі за баранавіцкім небам, а ўдзень аптывалі насельніцтва. Але туўбыцы нічога толкам не сказали. Гэта толькі ўзмацніла падозрэнні. Хоць прышэльцы не аб'явіліся, уфолягі папоўнілі сакратныя матэрыялы звесткамі пра «блуднае месца» ў тутэйшых гушчарах і прывід гаспадыні панская сядзібы.

З часоў шляхціца Завальні фантастычна ў Беларусі не зъяўлялося.

Буфэтчыца скрала 13,5 млн рублёў

У Мёрскім раёне расесьледуецца крымінальная справа ў дачыненні да былога

буфэтчыцы вясковай кавярні. Міліцыя высьветліла, што яна, злоджыўшыя службовым становішчам, скрала тавары і гроши. Сума страты — больш за 13,5 млн рублёў. І гэта менш, чым за трэх месяцы!

Дырэктар школы выкінуўся з акна

Дырэктар гомельскай школы Васіль Н. выкінуўся з акна сваёй кватэры з 10-й рэйніцы. Педагог памёр на месцы. Вядома, што напярэдадні, 1 верасня, у школе пасыпахова прайшлі ўрачыстыя, дыў сама наўчальная ўстанова была добра падрыхтаваная да новага наўчальнага году. Васіль Н. кіраваў ей ад 1990 г., і школа лічылася адной з найлепшых у Гомелі. Магчыма, справа ў сур'ёзным захвораньні, пра якое дырэктар не казаў блізкім, вывучающа і асабістая матывы, якія маглі прывесці да съмерці.

Прапаршчык арабаваў банк

25-гадовы камандзір узводу адной з барысаўскіх вайсковых частак пакінуў свой пост ды, прыхапіўшы

бандыцкую маску, рушыў у банк. Там ён дастаў два пісталеты, стрэліў у столь, ударыў пісталетамі кантролёра, скраў 14 млн рублёў і ўцёк.

Апараты ўнікі пусцілі па сълядох службовага сабаку. Той навёў іх на вайсковую кепку ў мільён рублёў. Неўзабаве схапілі ѹ самога рабаўніка. Забралі ў яго зброю, нарабавана ды ўсцалі крымінальную справу.

З нажом да трохгадовай дачкі

27-гадовы жыхарка Драгічына падаў здравесца ў наўмысным прычынені цяжкага цялеснага пашкоджання сваёй трохгадовай дачцэ. 1 верасня ў раённую бальніцу з пранікальным раненым паставіла трохгадовая дзяўчынка. Сыледзтва установіла, што параніла дзіця п'яная маці. Прыгынуўшы свайго ўчынку жанчына раслумачыць ня можа. Дзяўчынка ў рэнімациі.

Макс Мірны ўжо на першай ракетка Беларусі

Асацыяція тэнісістў-прафесіяналу апублікавала сьвежы рэйтынг. Макс Мірны зъяўляецца на 519-е месца.

Яго абагнаў Уладзімер Ігнацік, які цяпер займае 425-ю пазицію. Уладзімер Ваўчкоў — 544-ы.

Падзеньне працягваецца. Нагадаем, 19—21 верасня ў Менску пройдзе матч Кубку Дэвіса. Зборная Беларусі згуляе са зборнай Грузіі ў 2 раундзе плэй-оф Эўрапейскай групы.

Італьянская паліцыя затрымала Ўладзімера Пуціна

30-гадовы грамадзянін РФ, пёэзка па прозвішчы з прэм'ерам Расейскай Федэрацыі, займаўся крадзяжамі ў курортным гарадку Рычыёне на ўзбярэжжы Адрыятычнага мора. Карабінэры затрымалі Пуціна пасля скаргай прадпрымальнікаў, у якіх з крамаў пачала зьнікаць вопратка. Іэнтыфікацыя злачынцу было досьці лёгка — яго зафіксавала камэрэра віданнагляду.

Інцыдэнт адбыўся на фоне прыезду ў Маскву кіраўніка Міністэрства замежных спраў Італьянскай Рэспублікі Франка Фраціні, які меўся аблікуюваць з расейскім калегам Сяргеем Ляўровым сытуацыю на Каўказе.

Танкіст Саакашвілі быў закаханы ў радыстку

Ужо мала хто згадае, што прозвішча аднаго з персанажаў польскага сэрыялу «Чатыры танкісты ў сабака» было Саакашвілі. Толькі звалі яго Рыгор. Гэта вядомая ўсім савецкім гледачам вясна-прыгодніцкая навэля расказвае пра лёс экіпажу танку «Руды». Тры паліакі і грузін ваявалі супраць фашысты ў складзе Войска Польскага. Паводле сюжэту, Саакашвілі, «Гжэсь», быў мэханікам-кіроўцам танку. Ён называўся нараджэнцам Сандаміру, бо стаміўся тлумачыць палякам, дзе знаходзіцца Грузія. Гжэсь быў таемна закаханы ў радыстку танкавай брыгады Лідку Вішнеўску. Прэм'ера сэрыялу ў Польшчы адбылася ў траўні 1966 году, а ў СССР — у верасні 1968-а. З 2007 г., праз пратэсты вэтэранаў Арміі Краёвай, сэрыял зъяўляецца паказу польскага тэлебачання за «савецкую пропаганду».

Ул. інф., Сз, ЯС, «Салідарнасць», «Звязда», БелапАН, tut.by, «Народная газета»

Культпаход да ветру

Калі б прынц поп-арту Энды Уорхал падняўся з свайгі стракатай плястыкавай труны і прыйшоў у менскую галерэю «Падземка» (пр. Незалежнасці, 43) на выставу Людмілы Кальмаевай, ён быў бы страшнна ўсыцепаны. А як жа — у беларускім мастацтве ягоная справа жыве і перамагае.

Поп-арт як ён ёсьць

Іван Жахлеві забівае свайго сына ў мужчынскай прыбіральні Менскай опэры, проста між шыхтамі пісуараў. Мона Ліза, загадка ўсімічаючыся, робіць касіркай у платным туалете. Вобразы клясічных твораў мастацтва на строі загад Людмілы Кальмаевай сядоць на ўнітаз. Тут пануе цытатнасць, скразная перапеўкі — але ў поп-артце як ў поп-артце. Поп-артавы мастак дэкларуе «вяртаныне да реальнасці», але реальнасць, траба дадаць, апастордкаванай мас-мэдымі. Крыніца натхнення поп-артавых мастакоў зрабілася глянцевая часопіс, рэклама, лёгка пазнавальная вобразы зорак і гістарычных асобаў. Мастачка не пашкадавала нават Галу, жонку і нязменную натурашчицу Сальвадора Далі, гэтага прадзечы поп-арту, чалавека, які, можна сказаць, і вынайшаў мастакі шахер-махер = эксплоатацію агульнавядомых образаў на ўласных палотнах.

Ад мастакі, канечне, не чакалася нейкага ўсеебаковага Toilet Study, але, ідучы на гэту выставу, хацелася дакрануцца да забароненага. Хацелася атрымаць адказ на пытаныне, чаму, калі купляеш у краме рулон туалетнай паперы і шыбуеш зь ім па вуліцы, дык пад пільным канвоем позіркаў рука міжволі цягнецца схаваць той рулон, сама сабой залязіць у торбу, а як німа торбы — сама заціхвае ў кішэні і г.д. На выставе хацелася ўбачыць вачыма мастакі схаваную частку чалавечай культуры, якая лічыцца «табу». Ці сям-там ня лічыцца. У Індый, напрклад, у вуліцах стаяць грамадзкія прыбіральні без дэзвярэй. У некаторых заходніх краінах з нутранагу боку дэзвярэй хатнія прыбіральні зусім адсутнічае засадука...

У «Падземцы» анансаванага дыялёгу культураў не адбылося. Праект, які першапачатковы ўяўляў зь сябе сэрыю фатадздымкаў прыбі-

ральні ў розных краінах і меўся распавесці пра нацыянальныя адметнасці іх наведвання, заблукаваў, пайшоў іншымі шляхамі, мастакоўскі пачатак перамог даследнікі, але ўрэшце адбылася іншая неблагая реч — трывалім поп-арту ў цэнтры Менску. Атрымаўся першадны трыб'ют Энды Уорхалу, чылі 80-гадовы юблейны юніверсал McDonald's і заліўшы ў сябе 0,33 Coca-Cola.

Вялікія людзі з малымі патрэбамі

Мэрылін Манро хадзіла да ветру. Эліс Прэслі кіраваўся туды ж.

Джон Ленан дні ня мог пражыць бяз гэтага. Клязэтны гумар, які набывае і больш вычарненіе формы за прыведзеныя вышэй экспромты, усё адно вабіць. На чарговым стэндзе сваёй выставы мастакі таксама эксперыментуе з непрыстойнымі жарцікамі. Пасля мастакіх вобразаў на белае зеўра мэтаскіравана садзяніца гістарычных постасці. Вось, калі ласка, жонка Кэнэдзі і мільярдар Анасіс. Усама Бэн-Лядэн і Фідель Кастро. А вось — сямейны партрэт Бушаў з унітазам.

І гэтае гвалтоўнае пасаджэнне робіць з нашай сувядомасцю дзвіньюю мэтамарфозу. Нягледзячы на тое, што мастацтва Кальмаевай пераходзіць у комікс, не шукае сутнасці, але сама спалучэнне высокага і нізкага, безупыннае чаргаванне гістарычных асобаў з туалетнымі прыладамі робіць сваё. Яскравы прыклад таго, калі мастак дапамагае чалавецтву съмеючыся развязтацца з мінульм. Мы амаль паблажліва глядзім на Есіфа Вісарыёнаўчы, што ўсьядзе на каражках. Пасля простых камп'ютарных манипуляцый Людміла, нечакана для нас і самой сябе, робіцца мастакай-гуманісткай. Плюна, згодна з старожытнай прымаўкай дызайніграў: «Фаташоп» уратуе съвет».

Съмех-съмехам, але як быць з Гітлерам? Яго таксама на ўнітаз? Ага, і яго. Усе ў сад!

Коліс, пабачыўшы акопы Першай сусветнай, Яраслаў Гашак іранічна заўважаў, што, мяркуючы па пакінутых рэчах, наступныя пакаленіні назавуць нашу эпоху цывілізацый эмаліваных гаршкоў. Тут можна дадаць, што тварам эпохі зробіцца Айнштайн на гаршку.

Выстава працаў Людмілы Кальмаевай працягненца да 16 верасня. Дадамо толькі, што прыбіральні арт-галероі на дні выставы будзе служыць месцам творчага выяўленення. На сценах туалету наведнікі абсалютна беспака-

рана могуць пакінуць вядомыя ім непрыстойныя прымаўкі.

P.S. Пішучы гэты артыкул, аўтар 6 разоў ужыў слова «унітаз» і 7 — «поп-арт».

Павал Касцюковіч

ВЫСТАВЫ

Паганства

З 16 да 30 верасня ў арт-галерэі «Падземка» будзе працаваць выставка фатографа Андрэя Лянкевіча «Паганства». Жывучы ў хрысціянскай традыцыі, мы не зайдзім разумеем, што яна з'явілася пасля дваццаці тысячагоддзяў паганскіх вераваньняў і табу. Андрэй Лянкевіч пры дапамозе фатографіі паказвае паганскія традыцыі і звычай, якія дзягілі часу існуюць у Беларусі. **Адкрыццё выставы: 15 верасня 18-ы.**

Біенале жывапісу, графікі і скульптуры

У Палацы мастацтваў да 24 верасня працуе! Беларускія біенале жывапісу, графікі і скульптуры. **Адкрыццё адбудзеца 4 верасня 16.30.** На выставе будуць паказваныя найлепшыя творы сябру Беларускага Саюзу мастакоў за апошнія два гады.

Народжані Беларускім Палес'сем

У Мастацкім музее да 6 кастрычніка працуе выставка Гаўрыла Вашчанкі «Народжаны Беларускім Палес'сем», прымеркаваная да 80-годдзя мастака.

Творчасць бяз межаў

У Мастацкім музее да 6 кастрычніка працуе фотамарафон «Творчасць бяз межаў», падчас якога адбудуцца пэрсанальныя выставы сябру Народнага фатаклубу «Менск».

Рэха нясыпетай песні

У малой залі Музэю сучас-

нага выяўленчага мастацтва да 22 верасня працуе выставка «Рэха нясыпетай песні» Ларысы Паляковай.

Маё вясельле

У кінатэатры «Перамога» (Інтэрнацыянальная, 20) да 20 верасня працуе фотавыставка «Маё вясельле» Славы Поталах.

Палітра душы

У Музее гісторіі беларускага кіно (Свярдлова, 4) да 17 верасня працуе выставка бісэру і батуку «Палітра душы».

Праваслаўныя абразы

Расеі, Украіны, Беларусі

У Мастацкім музее да 9 лістапада працуе выставка «Праваслаўныя абразы Расеі, Украіны, Беларусі». На ёй можна убачыць абразы з Траццюцкай галерэі, Кіева-Глыбчыцкага галерэя, Мастацкага музею Беларусі.

Жывапіс сучасных беларускіх мастакоў

З 1 да 13 верасня ў мастацкай галерэі «Ла Сандр-арт» (Раманаўская слабада, 24) працуе выставка «Жывапіс сучасных беларускіх мастакоў».

Art-Бульба

Галоўныя ад'екты выставы, вядома, бульба. І не выпадкова, бо гэты год у ААН адзначаны як год усім нам вядомай гародніны. Як кажуць арганізатары: «Для нас бульба — гэта не праста гародніна і не праста пра-дукт харчавання, хоць, між іншага,

Беларусь з'ямае 1-е месца ў сувеце па спажыванні гэтага калісці паўднёвамэрыканскага прадукту. Прычым беларусу не заменіць бульбу ні рыс, ні макарона, ні, тым больш, пасынодная соя. Усенародная акцыя па пасадцы й зборы бульбы — эта дзея, якую можна парымаць па сваёй эстэтыцы з прынятай у Японіі традыцыйной любаваныя квітнеючай сакурай. У цяперашні час саджаньне-некапальніне бульбы носіць ня так практичны характар, як характар даўгачасовы да роднай прыроды. Як ні дзіўна, да эта гасць бульба ні такчаста становілася ад'ектам беларускай мастацкай прасторы. Дадзены праект паклікана запоўніць гэты празадак у культурным жыцці нашага грамадзтва».

У Мастацкай галерэі будзе прадстадўлены ўсе тыпы творчасці: ад фатадздымкаў аж да скульптуры. **Выставка будзе працаваць з 6 верасня, акрамя нядзелі і панядзелка. Мастацкая галерэя месцыца ў Палацы Рэспублікі па адрасе Кастрычніцкай плошчы, 1. Інфо: Нікіта Тамашевіч**

Канцэрты

Ляпіс Трубяцкі
14 верасня ў Віцебскім летнім амфітэатры «Ляпіс Трубяцкі» прэзентуе праграму «Мані-фэст». **Пачатак а 18-ы. Квіткі: 0,00—50 000 руб.**

Перанос канцэртаў N.R.M.

Канцэрты N.R.M. у «Графіцы», заплянаваныя на 15 і 16 верасня, перанесены, адпаведна, на 14 і 16 кастрычніка.

Канцэрт памяці Вашкевіча з узделам Вайцюшкевіча, «Крамы» і «Палацу»

19 верасня ў КЗ «Менск» пройдзе канцэрт памяці рок-музыкі, лідэра гурта «Любоў і спорт» Андрэя Вайцюшкевіча, якога на стала сёлена. У канцэрце возымуць удзел «Крамы», Русія, Зыміцер Вайцюшкевіч, «Палац», «Клен-дайд», «Атмараўі», Віталік Артыст, «Срабнае вясельле». Сабраныя сродкі будуть перададзены сям'і Андрэя Вайцюшкевіча. Кошт квіткоў: 10 000—35 000

ТЭАТРЫ

Купалаўскі тэатар

12 (пт) — «Чорная панна Нясьвіжу»
13 (сб) — «Каханье ў стылі барока»
14 (недз) — «КІМ»
15 (пн) — «Я не пакіну цябе»
17 (ср) — «Маэстра»
18 (чц) — «Сымон-музыка»

«Прыгажунчык»

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

«Прыгажунчык»

Прыгажунчык (Keinohrhasen)
Нямеччына, 2007, каліровы, 115 хв.

Рэжысёр: Ціль Швайгер

Ролі выконваюць: Ціль Швайгер, Нора Шчырнэр, Уладзімер Клічко

Жанр: Камэдыйная мэліядрама

Адзнака: 7 (30)

Скандалыны плэйбой-журналіст пакараны судом і адпраўлены на прапраўніцкую працу ў дэзіячы садок. Ягона прыдзірлівай кіраўнічкай становіцца дайняня знаёмая — грызма ў акулярах — зь якой ён кіпіў у дэзіячестве. Каханыне непазыбжнае...

Карціна ідзе ў пракаце пад назвай «Прыгажунчык». У арыгінале яна завецца «Бязвухі трусы». Гэта тонкая і чульцівая камэдыйная мэліядрама з дасыціна-рызыкоўным дыялекамі.

Актар і рэжысёр Ціль Швайгер, які на гэтай стужцы таксама быў сценарыстам, любіць вобразы мужніх герояў, якія вырабоўваюцца на спачуванні чалавечнасцю. Хворы ўцякаюць, які зьдзяйсняе апошнія мары («Дагрукавацца да нябёсаў»), недарэка, які клапоціцца пра бажавальную дэзічынку («Басанюх на брукаванцы») — сваякі глямурнага журналіста.

У гэтym фільме чалавече сэрца пазбяўляеца ад съвецкага тлуму ўцякае ад бязладных сэксуальных прыгодаў. Напаўголены Швайгер бухаеца ў торт на заручынках Клічко, спакушае самотную даму і абмяркоўвае эратычную тэхніку з выхавальніцамі-каляжанкамі. (Шакаваны дэзіржыўныя рагістар паставіць стужкы аблежаваныне ў 18 гадоў.)

Але за рызыкіўнымі сцэнарамі — датклівасць і людзкая самота, калі герайні (Нора Шчырнэр) вучыць перад лястэр

ЦЫТАТНИК

Гаворыць Мінск

Сёння ў Менску сонечнае надвор'е без ападкаў. Няхай Бабруйск і Гомель нам зайдзросяцца!

(Камэнтар да прагнозу надвор'я на рады «Сталіца»)

Павінштыйце, калі ласка, з Днём Савецкай Арміі майго зяця! Ён у мене падпалкоўнік ды трошки ў адстаўцы.

— Наш дядзя Коля цудоўнай душы чалавек! На ўсе руки майстар, — сваячка хваліць на ўсю краіну чарговага імянініка. Спачатку ідзе доўгі пералік вартасцяў. Потым караценъская прадмова пра ягоны нялёгкі жыццёвы шлях і нарэшце пытаньне вядоўцы:

— А якім музычным падарункам аддае перавагу дядзя Коля?

— Гарэлцы, — не хавае сваёй шчырасці ўздычная пляменніца.

Па тэлевізіі ідзе рэклама астралягічнага цэнтру «Таро». Худая, зморанае жыццём жанчына жаліцца з экрану на навернага мужа:

— Столікі гадоў разам, а ён знайшоў іншую і падаў на развод...

— І правільна зрабіў! — не застаетца ўбаку ад сямейнае драмы тэлеглядач.

Дазвольце павіншаваць праз вашую праграму маю любую ўнучку з Днём чэкіста. Яна працуе ў КДБ бухгалтарам —

у прымым этэры беларускага радиё чуваць усхаўляваны голос бабулі. Вядоўца (вядоўца жартам): «Бачыце, нават там ёсьць бухгалтары. І чаму мы з табой не бухгалтары? Сядзелі б цяпер паперкі перабралі б». Вядоўца, з уздыхам: «Добра, што не бухгалтары».

Дзіве пэнсіянэркі абмяркоўваюць тэлесэрыял:

— Ну вось, хіба так бывае ў жыцці? Яшчэ не нарадзіла, а ўжо два бацькі ў радом прыйшли.

— Не, не бывае. Але ж трэба нас, старых дурняў, нечым пашчыць.

— Навошта гэтыя сэрыялы паказваюць? Усё роўна ж да канца не дагледзіш. То выпішы, то съвятла няма (вытрымка з крытычнай заўвагі).

Сабрала
Тацяна Барысік

Кандыдатам у прэзыдэнты ЗША ад Рэспубліканскай партыі афіцыйна зацверджаны 72-гадовы Джон Маккейн. Калі ён пераможа, дык стане найстарэйшым прэзыдэнтам ЗША на момант прыходу да ўлады ў першы тэрмін. Каб пераканаць выбарцаў у сваёй добрай форме, ён часта з'яўляецца на людзях з сваёй 96-гадовай мамай. Гэтая жанчына дагэтуль кіруе аўто. Больш за тое, яна штолета падарожнічае па сьвеце за рулём, беручы машины напракат.

КАЛІ Б...

...словы аб тым, што кожны, хто пашкодзіць дрэва, мае прыватную бясedu з прэзыдэнтам, былі праўдай.

Сакратарка:
Можаце не чакаць. У яго на прыёме Севярынец. Адчытваецца за дрэвы, паваленыя за паўтара году ў Малым Сітне.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІНШАВАНЫ

Із верасьня спаўніцца 50 гадоў Аляксандру Краўцёвічу, беларускому археолагу, доктару гістарычных науک, даследчыку средневieчнай гісторыі Беларусі, сябру Саюзу беларускіх пісменнікаў: Шчырый віншаваны і наілепшыя пажаданыі на годы юбілею ад калегаў і сябруўны Соркінай, Ірыны Кітруга, Алеся Смаленчuka, Сяргея Токца

ПРАЦА

Беларускамоўным дзеткам з 314 садочкам (бул. Багдановіча, 68А) тарнінова патрэбна выхаваць сябе іншай. Тэл. 334-25-61 (гражд. адміністрацыя), 676-89-88 (мабільныя бацькоўскі камітэт).

КНІГІ

Прапаную книгі: «Беларускі knігазбор»: Чачот, Каляноўскі.

«Легапісы і хронікі», Баршчэўскі, Дамейка, Аляхновіч, Генюш, Ажэшка ды іншыя, «Слуцкі збройны чын», Ластоўскі «Кароткагісторыя Беларусі» ды інш., багаты выбар. Т.: (029) 753-70-05

Прапануем: «Незалежная прэса»: Быкаў, Барадулін, Бураўкін, Арлоў, Кіель, Конан, Гарэцкі, Разанав, Брыль і інш. «Онан» — розныя выпускі, соннік і тараў, ут. тэксты на тараўшкевіцы, літаратура на вучоба. Дапаножам падріхтаваць тэксты розных жанраў, пераклады, іншавальныя версіі, рэдактура, выданні. Т.: (029) 753-91-96, alesknig@mail.ru

ПРАЦА

Яканса выканана пісьмовыя працы па беларускай гісторыі, літаратуры, мове. Звязтацца з адукацыйнай Т.: (029) 101-03-24. Юрэс Якансы набор, рэдагаванне тэксту на беларускай мове. Звязтацца з адукацыйнай Т.: (029) 101-03-24. Юрэс

Шаноўныя чытачы!

Наступны нумар
«Нашай Нівы»
выйдзе 25 верасьня.
Добра Вам бульбу
дакапаць!

«НН» СТО ГАДОЎ З ВАМИ

Менск. Судзебная палата 15 жніўня засудзіла ў крэпасць на тры гады кожнага з трох народных вучыцеляў: К. Міцкевіча, Бэзьмена і Пятроўскага. Судзілі іх за тое, што яны хацелі зрабіць хеўру вучыцеляў і ўжо злажылі камітэт свой.

«Наша Ніва» стаціла аднаго супрацоўніка свайго, вельмі здольнага беларускага народнага паэту Якуба Коласа: яго пасадзілі ў турму за вучыцельскі саюз на тры гады.

«Наша Ніва» №20. 1908

Наша Ніва

незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўны рэдактар «Нашай Нівы»:
З. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А. Луккевіч,
У. Знамяроўскі (1920), С. Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі шаф-рэдактар Андрэй Дынько
галоўны рэдактар Андрэй Скурко
мастакі рэдактар Сяргей Харэўскі
заснавальнік Місціловы фонд выдання
выдавец Прыватнае прадпрыемства
«Суродзічы»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСА:

220050, Менск, а/c 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
8-029-707-73-29.

E-mail: nn@nn.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам А2, 6 друк. арк. Друкія РУП «Выдавецтва беларускім друку». Менск, пр. Ф. Скаріны, 79. Рэдакцыя не нікес адказнасці за зъвесткі ракытных абелестак. Кошт свабоды. Пасведчанне аб регистрацыі перыядичнага выдання №581 ад 14 сакавіка 2007 г., выданняе Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыйдичны адрас: 220101, г. Менск, пр. Ракасоўскага, 102-71. Р/р 301220628001 у МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 2239. Газэта выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны у друк 23.00 10.09.2008.

Замова № 4975.

Рэдакцыйны адрас: Ракасоўскага, 102-71.

Ня ўсё
ў жыцьці
апошні раз

Каб пітотыдзень атрымліваць газэту. дасылайце адресы і гроши за газэту. Кошт на месяц — 12 тыс. рублёў.

1) Просім усіх ахвотных чытаць газэту паведамляць у Рэдакцыю свае адресы і тэлефоны. Гэта можна зрабіць праз: тэлефоны: (017) 284-73-29, (029) 260-78-32, (029) 618-54-84, e-mail: dastauka@nn.by, паштовы адрес: 220050, г. Менск, а/c 537.

2) Просім у блянку банкаўскага паведамлення пісці паштовага пераказу дакладна і разборліва пазначаць адрес, утым ліку паштовы індэкс і код пад'езду.

Дзякую

Г.К., Андрушю А. зь Менскага раёну.
Уладзімеру С. з Ашмянскага раёну.
А.П. з Берасця.
Уладыславу І., Любові Ш. з Віцебску.
Л.А. з Салігорскага раёну.
Сяргею К., Г.Л., Іне С., Сяргею К.,
Алене Г. з Горадні.
Т.Б. з Магілёва.
Міхailу Т. са Слуцкага раёну.
М.Ш. з Клімавіцкага раёну.
Івану К. з Бабруйскага раёну.
Сяргею Р., Тамары Ш. з Кобринскага раёну.

ПАВЕДАМЛЕНИЕ

ПВУП «Суродзічы», УНП 190 786 828

МГД ААТ «Белінвестбанк», вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахунак аг-

3012 206 280 014

Асабовы

рахунак

(прозвішча, імя, імя па бацьку, адрас)

Від аплаты

Дата

Сума

За газэту «Наша Ніва»

Агулам

Kacip

ПВУП «Суродзічы», УНП 190 786 828

МГД ААТ «Белінвестбанк», вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахунак аг-

3012 206 280 014

Асабовы

рахунак

(прозвішча, імя, імя па бацьку, адрас)

Від аплаты

Дата

Сума

За газэту «Наша Ніва»

Агулам

Kacip

М.П.